

จากวินทร์ถึงปราบดา : ศึกษาจากบทวิจารณ์วรรณกรรม¹

From Win to Prabda : A Study through the Literary Reviews

ศาสตราจารย์ ดร. รื่นฤทัย สัจจพันธุ์

Prof.Dr. Ruenruthai Sujjapun

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม สาขาวิชาวรรณกรรมร้อยแก้ว

Abstract

This research article is a part of the research project titled “A Study of Criticism as a Contemporary Phenomenon for the Developing of a Social Science of Criticism” part II (April 2008 – September 2009), financially supported by Thailand Research Fund (TRF). This research article aims at studying the literary works of Win Lyovarin and Prabda Yun through their critical reviews. The result of the research shows that both writer’s literary creations and reviews are phenomena in contemporary society that reveal the relationship and the reaction between literature and criticism, with economic and social factors, reading culture and literary trends as supporting factors. Besides the social science of criticism, the aesthetics of literature in the contexts of changing society can be found as well.

Keywords: literary criticism, Win Lyovarin, Prabda Yun

---

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง “การวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์” ภาค 2 (1 เมษายน พ.ศ. 2551 – 30 กันยายน พ.ศ. 2552) โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โครงการวิจัยนี้ศึกษาการวิจารณ์ศิลปะ 4 สาขา คือ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง และสังคีตศิลป์ ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้วิจัยสาขาวรรณศิลป์ ได้เลือกศึกษาการวิจารณ์ผลงานวรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ และปราบดา หยุ่น

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ของ สังคมร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ ภาค 2 (เมษายน พ.ศ. 2551 – กันยายน พ.ศ. 2552) โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) บทความวิจัยสาขาวรรณศิลป์นี้มุ่งเน้นการศึกษาผลงานวรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ และปราบดา หยุ่นโดยศึกษาจากบทวิจารณ์วรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสร้างสรรค์วรรณกรรมและการวิจารณ์วรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคนเป็นปรากฏการณ์ของสังคมร่วมสมัยที่แสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรม และการวิจารณ์ โดยมีปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการอ่าน และกระแสนิยมทาง วรรณกรรมเป็นตัวหนุนนำ นอกจากนี้งานวิจัยจะบ่งชี้ความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ แล้วยังทำให้เห็นสุนทรียศาสตร์แห่งวรรณกรรมในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย

คำสำคัญ : การวิจารณ์, วินทร์ เลียววาริณ, ปราบดา หยุ่น

ความนำ

วินทร์ เลียววาริณ และปราบดา หยุ่น เป็นนักเขียนคลื่นลูกใหม่ในวงวรรณกรรม ไทย วินทร์เริ่มสร้างผลงานจริงจังใน พ.ศ. 2535 ส่วนปราบดาเริ่มใน พ.ศ. 2542 นักเขียนทั้งสองคนประสบความสำเร็จในระยะอันสั้น เพราะหนังสือเล่มครั้งแรกก็คว้ารางวัลในเวที ประกวดหนังสือ และในเวลาต่อมาไม่นานนักเขียนทั้งสองคนก็ได้รับรางวัลซีไรต์ซึ่งถือกันว่าเป็นสุดยอดรางวัลวรรณกรรม

ผลงานของวินทร์ เลียววาริณ และปราบดา หยุ่นมีลักษณะเป็นวรรณกรรมนอกขนบ วินทร์ ใช้พื้นความรู้ทางศิลปะสร้างนวัตกรรมของวรรณกรรม แม้จะโดดเด่นแปลกใหม่ในด้านรูปแบบมากกว่าเนื้อหา แต่ก็สามารถยืนหยัดในเอกลักษณ์งานเขียนที่ประสบความสำเร็จทั้งยอดขายและรางวัล ปราบดา หยุ่น ล้ำยุคด้วยความแหวกแนวในเนื้อหา ภาษา และความคิด จนนักอ่านนักวิจารณ์บางส่วนตามไม่ทัน นักเขียนทั้งสองเผชิญกับบทวิจารณ์รุนแรงทั้งลายลักษณ์และมุขปาฐะว่าไม่เหมาะสมจะได้รับรางวัล แต่ก็มิบบทวิจารณ์

จำนวนไม่น้อยที่ชี้ให้เห็นลักษณะสร้างสรรค์อย่างใหม่ และคุณค่าในทางปัญญาและวรรณศิลป์ในงานของนักเขียนทั้งสอง นอกจากนี้ กาลเวลาได้ยืนยันว่าเขาทั้งสองเป็นนักเขียนตัวจริง มิใช่ด้วยรางวัลที่ได้รับ หากแต่ด้วยผลงานที่ทรงคุณค่ายาวนาน 20 ปีของวินทร์ และ 10 ปีของปราบดา ผลงานวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองมีบทบาทสูงในวงวรรณคดีศึกษาและวรรณคดีวิจารณ์ ดังจะเห็นว่านอกจากมีบทวิจารณ์จำนวนมากแล้ว ยังมีวิทยานิพนธ์อีกไม่น้อยที่ศึกษาผลงานของนักเขียนทั้งสองคน

วินทร์และปราบดา ยังมีความพ้องกันตรงที่วางผลงานของตนเองเป็นวรรณกรรมกระแสทางเลือกของนักอ่าน ทั้งสองสร้างกลุ่มนักอ่านของตนเอง และไม่พึ่งพาระบบสำนักพิมพ์ใหญ่ วินทร์และปราบดาเดินตามรอยชาติ กอบจิตตินักเขียนรุ่นพี่ที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาในโครงการวิจัยเรื่อง “การวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์” ภาคแรก (เมษายน 2549 – ธันวาคม 2550) โดยวินทร์ตั้งสำนักพิมพ์ 113 ผลงานเขียนเฉพาะของตนเองเท่านั้น เช่นเดียวกับสำนักพิมพ์ หอนของชาติ กอบจิตติ ส่วนสำนักใต้ฝุ่นของปราบดา นอกจากผลิตผลงานของปราบดาแล้วยังเปิดพื้นที่ให้แก่งานวรรณกรรมแนวนอกกระแสของเพื่อนศิลปินบางคนด้วย

วินทร์และปราบดา เป็นนักเขียนที่มาจากสายศิลปะโดยตรง การหล่อหลอมทางศิลปะทำให้นักเขียนทั้งสองคนมีคุณสมบัติของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) นวัตกรรม (innovation) และอัตลักษณ์ (identity) งานเขียนของพวกเขาจึงไม่อยู่ใต้อิทธิพลของกระแสหลักทางวรรณกรรมของยุคสมัย นอกจากนี้ ความคุ้นเคยกับศิลปะหลายแขนงทำให้นักเขียนทั้งสองคนสร้างผลงานได้หลายลักษณะ และสามารถหลอมรวมศิลปะเหล่านั้นในการสรรค์สร้างงานวรรณกรรมวินทร์และปราบดาสนุกกับการนำกราฟิกอาร์ตมาใช้กับวรรณกรรมวินทร์และปราบดา สนใจภาพยนตร์ จึงนำศิลปะของภาพยนตร์ประสานกับนวนิยาย และนักเขียนทั้งสองเขียนบทภาพยนตร์และมีส่วนในการทำภาพยนตร์ด้วย (เช่นเดียวกับชาติ กอบจิตติ) นอกจากนี้ ปราบดา ยังสนุกกับการทดลองสร้างศิลป์วิดีโอประกอบการสร้างวรรณกรรมออนไลน์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เหล่านี้จึงขยายขอบเขตและนิยามของวรรณกรรมออกไปอย่างกว้างขวาง

ลักษณะแปลกใหม่อย่างโดดเด่นในวรรณกรรมของวินทร์และปราบดา นับเป็นปรากฏการณ์ในสังคมวรรณกรรมสมัยใหม่ ทั้งทำท่ายและเชิญชวนให้นักวิจารณ์วิเคราะห์ตีความ และหยิบยกเอาจุดเด่นจุดด้อยออกมาตีแผ่ให้นักอ่านและนักเขียนได้ร่วมรู้ ผู้วิจัยพบว่านักเขียนทั้งสองคนมีบทวิจารณ์วรรณกรรมในปริมาณที่มากกว่านักเขียนร่วมสมัยคนอื่น ๆ และมากพอแก่การศึกษาวิจัย บทวิจารณ์เหล่านั้นชี้ให้เห็นทิศทางของการสร้างสรรค์ การอ่าน และความเคลื่อนไหวของชีวิตและสังคม การศึกษาบทวิจารณ์วรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคนในโครงการวิจัยการวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ ยังมุ่งต่อยอดด้วยการศึกษาบริบทแห่งการวิจารณ์ ศึกษาสุนทรียศาสตร์ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง ศึกษาปัจจัยความพร้อมที่จะทำให้การวิจารณ์มีพลังสร้างสรรค์ที่อาจสามารถเกื้อหนุนงานศิลปะ ตลอดจนปลูกปัญญา และสร้างสำนึกในสังคม นอกจากนี้ยังมีความพยายามแสวงหาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ให้เข้มแข็งต่อไป ซึ่งผู้สนใจสามารถอ่านได้จากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์บทวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ

บทวิจารณ์จำนวน 72 บท และวิทยานิพนธ์อีก 5 เรื่อง นับว่าเป็นจำนวนไม่น้อยแสดงให้เห็นว่าผลงานของวินทร์ เลียววาริณทำท่ายนักวิจารณ์ให้อยากแสดงทัศนะความเห็น รวมทั้งพยายามถอดรหัสความหมายในงานเขียนของเขา และนักวิชาการสนใจศึกษาวิเคราะห์ผลงานของเขาอย่างเอาจริงเอาจัง ทั้งการศึกษาเฉพาะผลงานของเขาบางเรื่องโดยตรง และการศึกษาพร้อมกับผลงานของนักเขียนร่วมสมัยหรือร่วมกระแสวรรณกรรมแนวเดียวกัน เมื่อวิเคราะห์บทวิจารณ์เหล่านี้ รวมทั้งทัศนะวิจารณ์ในเอกสารต่างๆ และจากการที่โครงการวิจัย สาขาวรรณศิลป์ได้จัดกิจกรรมการวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ ในวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร พบว่าบทวิจารณ์และการวิจารณ์ในเอกสารและกิจกรรมได้แสดงทัศนะวิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.1 นวัตกรรมการสร้างสรรคร์ วินทร์ได้ชื่อว่าเป็นนักเขียน “วรรณกรรมแนวทดลอง” ซึ่งเขาให้คำจำกัดความเองว่า “อะไรก็ได้ที่มันไม่เหมือนเดิม” ความเป็นนักทดลองของวินทร์ผนวกมากับการเป็นศิลปินและสนใจศิลปะหลายสาขา เขาจึงเห็นว่าศิลปะเป็นเรื่องของการทดลองแสวงหาความแปลกและความใหม่

ความโดดเด่นในการทดลองใช้กลวิธีแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทำให้บทวิจารณ์ผลงานของวินทร์แทบทุกบทเน้นไปที่นวัตกรรมการสร้างสรรคร์ ดังที่ สายพิณ ปฐมมาบรรณ (2539) วิจารณ์ว่า “จะว่าภาพลักษณ์ของวินทร์ เลียววาริณ คือ นักทดลองกับรูปแบบและกลวิธีการนำเสนอที่เห็นที่จะไม่ผิดนัก”

ทัศนะวิจารณ์ในเรื่องนวัตกรรมการสร้างสรรคร์ของวินทร์แบ่งเป็น 2 ด้าน ด้านหนึ่งคือชื่นชมในความสามารถค้นคิดรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่แปลกต่างไปจากวรรณกรรมร่วมสมัย นักวิจารณ์กลุ่มนี้เห็นว่าการทดลองนำเสนอด้วยรูปแบบและกลวิธีหลากหลายเป็นนวัตกรรมการสร้างสรรคร์ ที่ทำให้คนอ่านตื่นตาตื่นใจ พ้นไปจากความจำเจในการอ่านเรื่องสั้นตามขนบเดิม นอกจากบทวิจารณ์แล้ว วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่มักเน้นการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกลวิธี เช่น วิทยานิพนธ์ของวัชรา บุญจรรยา (2545) มุ่งวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องและกลวิธีการเสนอเรื่องว่าวินทร์ใช้กลวิธีอย่างหลากหลาย วิทยานิพนธ์ของสุภาวดี พลชนะ (2548) ซึ่งให้เห็นวาระรูปแบบและกลวิธีต่าง ๆ ที่ผู้เขียนใช้ในหนังสืออาเพศกำสรวล และสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน เป็นองค์ประกอบของงานเขียนและนำไปสู่การตีความหมายได้อย่างลุ่มลึก ส่วนทัศนะวิจารณ์อีกด้านหนึ่ง เห็นว่าการเล่นกับกลวิธีเป็นการข่มสาระด้านเนื้อหาและเห็นว่าเป็นส่วนเกินของงานวรรณศิลป์ ดังที่ธัญญลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ วิจารณ์เรื่องสั้น “โลกีย์-นิพพาน” ในรวมเรื่องสั้นอาเพศกำสรวลว่า “รูปแบบ นอกจากจะไม่ได้ช่วยเนื้อหาให้โดดเด่นกลับทำให้เกิดความสับสน ขัดแย้งกับเนื้อหาเสียด้วยซ้ำ เพราะตัวรูปแบบก็คือสัญลักษณ์อีกอันหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการสื่อความหมายเช่นกัน”

ผลงานของวินทร์ที่ได้รับการวิจารณ์ในประเด็นนวัตกรรมการสร้างสรรคร์มากที่สุดคือหนังสือรวมเรื่องสั้นสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ซึ่งได้รับรางวัลซีไรต์ ปี 2542 อันเป็นการได้รับรางวัลซีไรต์ครั้งที่ 2 ในระยะเวลาห่างจากครั้งแรกเพียง 2 ปี ปฏิบัติการได้รับการรับรางวัลครั้งนี้แสดงผ่านทัศนะวิจารณ์ลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมุ่งประเด็นไปที่การนำเสนอรูปแบบการ

เขียนโดยใช้บทความนำเรื่องสั้นทุกเรื่อง ดังที่นักวิจารณ์บางคนเสียตีสื่อว่าเป็น “บทความห่อเรื่องสั้น” ทำนองกาพย์ห่อโคลงซึ่งเป็นฉันทลักษณ์ไทยแต่โบราณ

วาทิช จรุงกิจอนันต์ (2542) มีข้อเขียนยาวถึง 16 ตอน แสดงทัศนะวิจารณ์ว่า นักเขียนรุ่นใหม่เขียนเรื่องสั้นไม่เป็น รวมทั้งโจมตีเรื่องสั้นเพื่อชีวิตที่เป็นกระแสหลักทางวรรณกรรมในช่วงนั้น และวิจารณ์หนังสือสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน นอกจากวาทิชจะเห็นว่า ผู้เขียนใช้มุมมองหรือพ้อยต์ออฟวิวอย่างสับสนแล้ว ยังไม่เห็นด้วยกับเทคนิคต่าง ๆ เช่น การชี้ตม่าถ้อยคำ การใช้คำนามกับเส้นทแยง การเขียนไม่มีย่อหน้า ฯลฯ โดยเห็นว่า “มันไม่ได้รับใช้วรรณศิลป์นะครับ มันทำลาย” และเห็นว่านักเขียนจะต้องสร้างภาพ สื่ออารมณ์ ด้วยตัวหนังสือเท่านั้น วาทิชยังเห็นว่าวินทร์จะต้องทบทวนความคิดเรื่องการสร้างเรื่อง สร้างเหตุการณ์ สร้างตัวละคร เพราะสิ่งที่ขาดไปคือความจริง ในส่วนของบทความกับเรื่องสั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่าไม่มีเอกภาพและไม่สอดคล้องกัน บทวิจารณ์ของวาทิชแม้จะดูเหมือนรุนแรง แต่ก็มีน้ำเสียงให้กำลังใจวินทร์อยู่มากและมองเห็น “ความเป็นนักเขียน” ที่พัฒนาได้ ผู้วิจารณ์พุ่งเป้าไปที่คณะกรรมการมากกว่า ว่าไม่ควรตัดสินให้หนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัลซีไรต์ ซึ่งอาจตีความได้ว่าวาทิชเห็นว่าผลงานของวินทร์ไม่เลวนัก แต่ไม่ดีพอจะได้รับรางวัลเพราะจะเป็นการสร้างมาตรฐานใหม่ให้วงวรรณกรรม ที่ยอมรับเรื่องสั้นนอกขนบว่าเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ

นักวิจารณ์อีกหลายคน เช่น ภาคย์ จินตนมัย สุกุล บุญยทัต พิเชฐ แสงทอง และสุภาพ พิมพิชาน ไม่เห็นด้วยกับการใช้บทความนำเรื่องสั้น ดังเช่น ภาคย์ จินตนมัยเห็นว่า “แม้ประเด็นในทุกบทความจะน่าสนใจค้นหาความจริง แต่ก็ เป็น “ส่วนเกิน” ที่ทำให้ “ความสนุก” ในการอ่านเรื่องสั้นลดลงอย่างมาก ที่สำคัญคือมันมีบทบาทชี้้นำความคิดในการอ่านเรื่องสั้นมากเกินไป ด้วยตัวความคิดที่ปรากฏอยู่ในบทความนั้นเอง จนทำให้ “สาร” ในเรื่องสั้น หดตัวเล็กลงจนแทบสูญสลายไปโดยไม่จำเป็น”

ในทางตรงกันข้ามบทวิจารณ์ของธเนศ เวศร์ภาดา (2547) กลับพยายามพิสูจน์ให้เห็นว่าบทความมีความสำคัญในการสื่อความหมายและทำให้แก่นเรื่องของเรื่องสั้นชัดเจนยิ่งขึ้น ดังกล่าวว่า

“ในกรณีของงานเขียนชุดนี้ บทความและเรื่องสั้นเป็น “เนื้อ” เดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ พิจารณาในแง่องค์ประกอบงานเขียน บทความเป็นโครงสร้างใหญ่ที่นำเสนอความคิดชุดหนึ่ง เรื่องสั้นเป็นโครงสร้างย่อยที่นำเสนอกรณีศึกษาซึ่งสนับสนุนชุดความคิดในบทความ” ดังนั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่าถ้าอ่านเรื่องสั้นอย่างเดียวกันก็จะได้ความคิดสมบูรณ์ แต่ถ้าอ่านบทความประกอบด้วย ผู้อ่านจะเกิดความคิดชุดใหม่ออกมาขึ้น

เช่นเดียวกับกอบกาญจน์ ภิญญูมารค และทำนอง วงศ์พุทท (2548 - 2549) มีความเห็นว่ารวมเรื่องสั้นชุดสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคณนาเสนอการแสวงหาคำตอบของชีวิตและสร้างความเข้าใจแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ และเห็นว่าวินทร์เป็นนักเขียนที่สืบทอดพันธกิจของวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ไทยในเรื่องการส่งทอดปัญญาเป็นคุณค่าแก่ผู้อ่าน วินทร์กล่าวไว้ในคำนำหนังสือของเขาที่ให้ชื่อว่า “ศึกษาชีวิตจากสวรรค์กับแผ่นดิน” ว่า ความสงสัยใคร่รู้เป็นแรงกระตุ้นในการเขียน และเขาเรียนรู้ไปในขณะที่สร้างงาน งานเขียนของเขาจึงเป็น “การพยายามเข้าใจชีวิตในองค์กรรวมระดับจักรวาล โดยมองว่าทุกสิ่งในโลกเกี่ยวร้อยกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง และใช้จินตนาการเป็นสะพานคิด” การแสวงหาคำตอบของชีวิตผ่านงานวรรณกรรมจึงอาศัยข้อเท็จจริงในโลกแห่งความเป็นจริง และความจริงที่เชื่อมโยงกับจินตนาการของผู้แต่ง กอบกาญจน์ ภิญญูมารค และทำนอง วงศ์พุทท จึงเห็นว่า “การนำเสนอเรื่องเพื่อแสวงหาคำตอบบางอย่าง ก็ต้องอาศัยความเข้าใจในโลกแห่งความจริงและการสร้างโลกวรรณศิลป์โดยไม่แยกขาดจากกัน ส่วนที่เป็นความรู้อยู่ในรูปของบทความและส่วนที่เป็นจินตนาการคือเรื่องสั้นจึงจะเสริมกันและกัน” ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการใช้บทความและเรื่องสั้นในวรรณกรรมเล่มนี้มีความเป็นเอกภาพ และสอดคล้องกับความตั้งใจของผู้เขียนที่ตั้งใจแสวงหาคำตอบความจริงของชีวิต วินทร์ถ่ายทอดความจริงทั้งในโลกจริงและโลกจินตนาการแก่ผู้อ่าน สุนทรียศาสตร์ของผู้รับจึงอยู่ที่ความมหัศจรรย์และการใช้ปัญญาไปพร้อมกัน

ทัศนะต่าง ๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบของนักวิจารณ์ที่มีต่อผลงานของวินทร์ในประเด็นนวัตกรรมการสร้างสรรคั้งชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่การสร้างสรรคั้งวรรณกรรมเคลื่อนไปจากขนบหรือเกณฑ์มาตรฐาน นักวิจารณ์เป็นตัวกลางสำคัญในการชี้แนะให้ทั้งนักอ่านและนักเขียนเห็นว่าลักษณะที่แปลกต่างไปนั้นเป็นนวัตกรรมแห่งการสร้างสรรคั้งจริงหรือไม่

และความแตกต่างนั้นบ่งชี้ทิศทางของการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทยอย่างไร ในกรณีของหนังสือสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน จะเห็นได้ว่า นักวิจารณ์แทบทุกคนเห็นด้วยว่าบทความมีบทบาทและมีคุณค่าในการเน้นย้ำความหมายของเรื่องสั้น สร้างเอกภาพแก่หนังสือ และขับเน้นประเด็นเชิงปรัชญาให้โดดเด่น แต่นักวิจารณ์บางคนก็ยังติดยึดอยู่กับขนบของเรื่องสั้น ทั้งๆที่ปฏิเสธว่าไม่ได้คิดเช่นนั้นได้ สรุปว่าแม้บทความจะดี แต่ไม่จำเป็นและอยู่ผิดที่ผิดทาง

หากวรรณกรรมของวินทร์ไม่ได้แสดงลักษณะอย่างใหม่ที่มีผลกระทบให้วงวรรณกรรมสั้นคลอนก็คงไม่มีการวิจารณ์ในลักษณะมองต่างมุมเช่นนี้ ดังนั้นตัวบทวรรณกรรมที่สร้างปรากฏการณ์แก่สังคมจึงเชิญชวนให้นักวิจารณ์แสดงความคิดเห็น ยิ่งตัวบทนั้นได้รับการรับรองมาตรฐานจากการประกาศยกย่องให้รางวัล ตัวบทย่อมได้รับการเพ่งเล็งจากนักอ่านและนักวิจารณ์ทั่วไป จึงเกิดทัศนวิจารณ์หลากหลายอย่างน่าสนใจ ในช่วงระยะเวลาที่วรรณกรรมกำลังเป็นที่สนใจของมหาชนเช่นนี้ นักวิจารณ์มีบทบาทในการชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมที่แปลกต่างไปจากวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เขียนกันอยู่เป็นความ “เหลวไหล” หรือเป็น “ก้าวใหม่” ของวงวรรณกรรมไทยกันแน่

1.2 วิกฤตกรรมด้านรูปแบบบดบังสาระของเนื้อหา นอกจากวินทร์จะได้ชื่อว่าเป็น “เจ้าพ่องานทดลอง” แล้ว ยังได้ฉายาว่าเป็น “จอมเทคนิค” อีกด้วย นั่นเพราะนักวิจารณ์เห็นว่าผลงานของวินทร์มีรูปแบบและกลวิธีการนำเสนอที่โดดเด่นและมีความหลากหลายแทบไม่ซ้ำแบบเดิม ผู้อ่านเองก็คาดหวังจะได้เห็นความแปลก ความใหม่เมื่ออ่านเรื่องของนักเขียนจอมเทคนิคคนนี้ ความโดดเด่นในด้านรูปแบบทำให้วินทร์ได้รับคำวิจารณ์เสมอว่าวิธีนำเสนอเด่นกว่าเนื้อหา ปราบดา หยุ่น นักเขียนรุ่นน้องเคยแสดงความเห็นไว้ในบทสัมภาษณ์ในหนังสือ *Alternative Writer* หรือ AW (2543) ว่า “ผมไม่ได้วิจารณ์ความสามารถในการเขียนของคุณวินทร์แต่ที่ผมรู้สึกว่าคุณเห็นด้วยที่มันหนักไปในทางรูปแบบมากกว่าเนื้อหา จริง ๆ แล้วมันเป็นอะไรที่สื่อถึงอะไรที่เป็นวรรณกรรมมาก มันเหมือนเดิม ๆ มาก สื่อถึงคนชั่วคนดี หรือว่าความยากจน หรือว่ารูปแบบของการใช้ชีวิตสังคมของคนหลายระดับชั้น จริง ๆ แล้วมันก็เหมือนเดิม ตัวละครก็คล้าย ๆ เดิมอยู่ มีเพียงรูปแบบเพิ่มซึ่งเป็นการได้รับอิทธิพลมาจาก..ดิคอนสแตซัน แล้วก็โพสต์โมเดิร์นนิสต์ของฝรั่ง”

คำวิจารณ์ของวิทยากรที่เชิญมาร่วมกิจกรรม สาขาวรรณศิลป์ “การวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ” ก็ไม่ต่างกันนัก ดังเช่น สรณัฐ ไตลังคะมีความเห็นว่าเป็นงานที่เน้นรูปแบบ เป็นการเล่นกับพื้นผิว ทำให้มีปัญหาด้านความลุ่มลึกโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละคร แต่บางเรื่องก็เขียนได้ดี เช่นเรื่องสั้นเรื่อง “กระถางชะเนียงริมหน้าต่าง” ส่วนจรรุญพร ปรัชษ์ประลัย เห็นว่าแม้รูปแบบแปลก ๆ จะทำให้ตื่นตาตื่นใจ แต่เมื่ออ่านอีกครั้งจะพบว่าขาดความสมจริง ตัวละครขาดจิตวิญญาณทำให้ขาดมิติด้านลึก

เมื่อวินทร์มาร่วมกิจกรรมของสาขาวรรณศิลป์ ในช่วง “สนทนากับนักเขียน” วินทร์ตอบคำถามของการประสานรูปแบบและเนื้อหาให้สมดุลโดยยืนยันความตั้งใจของตนและผลสำเร็จของงานดังบทบรรยายงานการสัมมนาของโครงการวิจัยรายงาน ว่า “ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะเอารูปแบบที่แน่นมาก ๆ กับเนื้อหาที่แน่นมาก ๆ มารวมกันให้เป็นหนึ่งเดียว แต่นั่นเป็นเจตนารมณ์ตั้งแต่แรกในทุกครั้งที่ทำงาน ว่ามีเป้าหมายต้องการจะนำเสนออย่างมารวมกันให้ได้ กล่าวคือรูปแบบต้องเฉียบขาด และเนื้อหาต้องแน่น แต่ในทางปฏิบัติทำได้ยากมาก”

แม้นักเขียนจะยืนยันว่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาหยอกกว่ากลวิธีการนำเสนอ แต่ก็ยอมรับว่าเป็นเรื่องยากมากที่จะทำให้องค์ประกอบสองส่วนสมดุลและลงตัว อย่างไรก็ตาม นักวิจารณ์หลายคน เช่นจรรุญพร ปรัชษ์ประลัย ชัยสิริ สมุทรณิษ และสุภาพ พิมพ์ชน ได้วิเคราะห์ผลงานบางเรื่องอย่างละเอียด และชี้ให้เห็นว่าวินทร์ประสบความสำเร็จในการประสานรูปแบบให้กลมกลืนกับเนื้อหาได้ดี อย่างเช่น จรรุญพร ปรัชษ์ประลัย (2545) กล่าวไว้ในบทวิจารณ์หนังสือเรื่องสั้นประกอบภาพชื่อ *หนึ่งวันเดียวกัน* ว่า “บางคนพูดถึงงานของเขาว่ารูปแบบในการทดลองของเขาไม่ตอบรับกับเนื้อหาสักเท่าไรนัก เป็นเพียงประกายไฟในความมืดที่ถูกจุดขึ้นมาเพื่อเรียกร้องความสนใจอย่างไร้เหตุผลเท่านั้น แต่ผมไม่คิดเช่นนั้น แม้ยอมรับว่าหลายครั้งรูปแบบอันแปลกตาเหล่านั้นจะโดดเด่นจนกลบเนื้อหาไว้มืดมิดจนเกินเอื้อ อย่างไรก็ตาม หลายปีบนเส้นทางการทำงานเขียน สิ่งที่เราได้พบในงานของวินทร์ เลียววาริณอยู่ตลอดเวลา คือ พัฒนาการทางด้านเนื้อหาที่หนักแน่น จริงจังมากขึ้น รูปแบบแปลก ๆ แม้ยังคงปรากฏให้เห็นชนิดเป็นยี่ห้อประจำตัว แต่ก็กลมกลืนและมีความหมายมากยิ่งขึ้น”

วรรณกรรมอีกเล่มหนึ่งของวินทร์ คือ **ผู้ชายที่ตามรักเธอทุกชาติ ทิมพ์ครั้งที่ 85** เป็นงานเขียนอีกเรื่องหนึ่ง que แสดงถึงความสนุกในการทดลองเขียนเรื่องแนวรักโรแมนติกที่วินทร์ยังไม่เคยเขียนมาก่อน และความสนุกในการผสมผสานแนวเรื่องต่างๆ เข้าด้วยกัน นวนิยายซื่อยาวเรื่องนี้จึงเป็นนวนิยายรักข้ามภพที่ผสมผสานกับแนวเสียดสีและสะท้อนสังคม รวมทั้งใช้สื่อประกอบหลากหลาย ทั้งภาพถ่าย ภาพวาด ภาพกราฟิก แผนที่ ดังที่วินทร์ให้นิยามผลงานเรื่องนี้ของเขว่าเป็น “คอลลาจวรรณกรรม” แม้จะดูเหมือนเป็นเรื่องย่ำใหญ่ แต่นักวิจารณ์ก็ชี้ให้เห็นว่าวินทร์มีพัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ ดังที่จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย (2549 ก) วิเคราะห์ไว้ว่า “หากมองพัฒนาการของวินทร์ อาจบอกได้ว่า เขาพยายามหาจุดสมดุลระหว่างเนื้อเรื่องที่อุดมด้วยสาระ กับความบันเทิงใจของคนอ่าน หลายเรื่องจึงอ่านได้มากกว่าหนึ่งระดับ คือ อ่านเอาสนุกก็ได้ อ่านเอาสติก็ได้ หรือถ้าจะถอดรหัส ค้นหาความหมายระหว่างบรรทัด เราก็จะได้คิดมาประดับหัวสมองเพียบ **ผู้ชายคนที่ตามรักเธอทุกชาติ ทิมพ์ครั้งที่ 85** นวนิยายซื่อยาวเหยียด ผลงานเรื่องล่าสุดของเขาเป็นส่วนผสมที่ค่อนข้างลงตัว ทั้งความสนุกสนาน อารมณ์ในตัวอักษร และการสื่อความคิด หากแต่ความซับซ้อนของเรื่องก็เรียกร้องความตั้งใจในการอ่านไม่น้อย นี่จึงเป็นหนังสือที่มีใช้จะ “อ่านผ่าน” ได้ หากแต่ต้อง “อ่านเก็บ” กันอย่างละเอียดลออ”

ความที่บทวิจารณ์มีเนื้อที่น้อย อาจจะวิเคราะห์ประเด็นเรื่องรูปแบบกับเนื้อหาไม่ได้เด่นชัดนัก วิชยานิพนธ์ที่ศึกษาผลงานของวินทร์จึงสามารถยืนยันความสำเร็จของนักเขียนผู้นี้ได้อย่างดี นอกจากวิชานิพนธ์ของสุภาวดี พลชนะนะ (2548) ซึ่งศึกษาเรื่องสั้นของวินทร์จากหนังสืออาเพศกำสรวล และสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน แล้ววรรณพร ปิ่นแก้ว (2547) วิเคราะห์การสื่อความหมายในเรื่องสั้นของวินทร์จากหนังสือ 6 เล่มคือ อาเพศกำสรวล สมุดปกดำกับใบไม้สีแดง เดือนช่วงดวงเด่นฟ้า ดาดาว สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน หนึ่งวันเดียวกัน และ หลังอานบุรี ได้เห็นว่ากลวิธีต่างๆ ที่ผู้เขียนนำมาใช้มีคุณค่าในการสื่อความหมายและทำทนายการใช้ปัญญาของผู้อ่านในการตีความหมายอย่างยิ่ง ดังกล่าวว่า “เรื่องสั้นของวินทร์ เสียวาริน จึงไม่ได้มีคุณค่าเพียงเพราะได้รับรางวัลวรรณกรรมมากมายเท่านั้น แต่มีคุณค่าอยู่ในตัวเองคือคุณค่าใน

เชิง สื่อความหมาย ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะกลวิธีการนำเสนอเรื่องของวินทร์สามารถขับเคลื่อนความหมายต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงความหมายในเชิงวัฒนธรรมมาสู่ผู้อ่านได้อย่างเหมาะสมและมีชั้นเชิง เนื่องจากเป็นเรื่องสั้นที่มีนัยแฝงอยู่ทำให้ผู้อ่านต้องตีความเพื่อค้นหาความหมาย จึงนับเป็นเรื่องสั้นที่อ่านสนุกเพราะทำทนายสติปัญญา นอกจากนี้ กลวิธีการนำเสนอเรื่องที่มีเอกลักษณ์ของวินทร์ยังเป็นแรงขับเคลื่อนให้คุณค่าในการสื่อความหมายนี้โดดเด่นยิ่งขึ้น”

ดังนั้น หากพิจารณาจากบทวิจารณ์และวิทยานิพนธ์เหล่านี้ ก็อาจกล่าวได้ว่าผู้เขียนประสบความสำเร็จในการสร้างสมดุลระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาได้มากขึ้น ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนก็ยังสนุกกับการทดลองหากลวิธีที่ฉีกแนวตัวเองไปเรื่อย ๆ แต่มีความคิดลุ่มลึกและความชัดเจนในการใช้ภาษายิ่งขึ้น บทวิจารณ์จึงส่งสะท้อนพัฒนาการของนักเขียนผู้หนึ่ง และยังทำให้เห็นสถานะของงานเขียนว่าเป็นแนวใหม่ในแวดวงวรรณกรรม

1.3 วัตถุประสงค์แห่งวรรณกรรมกระแสทางเลือก เมื่อก้าวถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ ความสนใจได้มุ่งไปที่รูปแบบและเนื้อหาอันเป็นกระบวนการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ แต่ซุกซกดี ภัทรกุลวณิช วิทยากรที่รับเชิญมา “วิจารณ์ซ่อนวิจารณ์” ในกิจกรรมสาขาวรรณศิลป์ “การวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ” ได้เสนอแนวคิดที่น่าสนใจว่างานของวินทร์เป็นงานแนวใหม่ที่ปรากฏตัวเป็นคู่ปรับกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตนำหน้าที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสูงหลัง 6 ตุลา 19 และถูกเบียดตกเวทีวรรณกรรมร่วมสมัยของไทย ในระยะต่อมา จากนั้นจึงเกิดคำว่าวรรณกรรมสร้างสรรค์ และวรรณกรรมแนวทดลองอย่างงานของวินทร์ ก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมสร้างสรรค์ ซุกซกดีเคยแสดงทัศนะเช่นเดียวกันนี้ เมื่อครั้งเป็นวิทยากรในงานสัมมนา “25 ปีการวิจารณ์ ‘คำพิพากษา’ ของชาติ กอบจิตติ” เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2549²

² การสัมมนาครั้งนี้เป็นกิจกรรมของสาขาวรรณศิลป์ ในโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ ภาคแรก (1 เมษายน พ.ศ. 2549 – 30 กันยายน พ.ศ. 2550) โดยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ในโครงการวิจัย ภาคแรกนี้

และเห็นว่าวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ เป็นจุดเปลี่ยนจากกระแสเพื่อชีวิตมาเป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์ เพราะแม้ว่าชาติจะยังนำเสนอประเด็นเรื่องการกดขี่ทางชนชั้นอยู่ แต่มีมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งยังเล่นกับรูปแบบและเทคนิคการนำเสนออีกด้วย

ประเด็นของชูศักดิ์ ทำให้คาดกันว่านวัตกรรมการสร้างสรรค์ของวินทร์อาจกินความกว้างไปถึงการสร้างกระแสวรรณกรรมแบบใหม่เป็นทางเลือกแทนวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ทรงอิทธิพลสูงในวงวรรณกรรมสำหรับคนรุ่นใหม่เป็นเวลายาวนานกว่าสามทศวรรษ วรรณกรรมเพื่อชีวิตเริ่มหมดพลังเนื่องจากขาดพัฒนาการทั้งรูปแบบและเนื้อหา ประกอบกับสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น

วณิช จรุงกิจอนันต์เป็นนักเขียนและนักวิจารณ์อีกคนหนึ่ง que เห็นว่ากระแสเพื่อชีวิต “สร้างหายนะ” แก่การสร้างสรรคร์เรื่องสั้นซึ่งเคยมีความหลากหลายทั้งรูปแบบ เนื้อหาและเสน่ห์ทางวรรณศิลป์ ดังเช่น เรื่องสั้นที่ลงในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ยุคประมุข อุณหรูป เป็นบรรณาธิการ ในสตรีสาร ในลลนา เป็นต้น วณิชเห็นว่าในช่วง 20 - 30 ปีหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 “บรรยากาศการเขียนเรื่องสั้นถูกโตมิเนต...ครอบครองโดยการเขียนเรื่องสั้นแนวเพื่อชีวิต ผิดไปจากแนวนี้แล้วเชย” และการที่กระแสเพื่อชีวิตมีพลังแรง ทำให้เรื่องสั้นไทยไม่พัฒนา เพราะนักเขียนไม่ได้พัฒนาตนเองจนรู้จักศาสตร์และศิลป์แห่งเรื่องสั้น (วณิช จรุงกิจอนันต์, ตุลา 2542 – กุมภาพันธ์ 2543)

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์ ระบุว่าช่วง พ.ศ. 2520 – 2530 กลุ่มนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตยังมีบทบาทและพยายามปรับทิศทางการเขียนของตน แต่วินทร์เป็นนักเขียนแถวหน้าต่อจากชาติ กอบจิตติที่สร้างวรรณกรรมแนวทดลองเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตหยุดชะงัก และเปิดทางให้แก่นักเขียนรุ่นหลังที่มีแนวทางการเขียนของตนเองซึ่งเป็นอิสระจากกระแสเพื่อชีวิต งานเขียนแนวทดลองของวินทร์จึงมีผลกระทบต่อการวิจารณ์วรรณกรรม เพราะทำให้นักวิจารณ์ต้องปรับตัวให้หลุดจากแนวคิดเพื่อชีวิตด้วย คำกล่าวดังกล่าวผู้วิจัยอ้างอิงจากรายงานสรุปการสัมมนาการวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์

เลี้ยววาริณ ต่อไปนี้ “อาจกล่าวได้ว่าคุณวินทร์เป็นนักเขียนรุ่นใหม่คนแรกที่แหวกกรอบของวรรณกรรมเพื่อชีวิตออกมาได้ และลุกขึ้นมาเป็นหัวขบวนที่อาจเรียกว่าแนวทดลองงานของคุณวินทร์จึงนับเป็นจุดเปลี่ยนที่จะทำให้กระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตหยุดชะงักลง เนื่องจากงานของคุณวินทร์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ตอกย้ำ หรือทำให้นักวิจารณ์แนวสร้างสรรค์ที่แสวงหางานเช่นนี้มานานแล้ว ในท้ายที่สุดก็เจอ จนกลายเป็นที่กล่าวขวัญกัน อาจารย์ ชูศักดิ์ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจว่างานของคุณวินทร์ที่ปรากฏในช่วงต้นๆ มีเสียงวิจารณ์อย่างที่คุณสุภาพ (หมายถึงสุภาพ พิมพ์ชน – ผู้วิจัย) วิจารณ์กันมาก ว่าเล่นแต่รูปแบบ เนื้อหาไม่หนักแน่น ยังขาดความลุ่มลึก ซึ่งถือว่าเป็นการวิจารณ์ที่ยังติดอยู่กับแนวคิดเพื่อชีวิต ในขณะที่งานของคุณวินทร์ไปไกลกว่านั้นแล้ว อาจารย์ชูศักดิ์ยืนยันว่า ถ้ามองว่าคุณวินทร์สถาปนาตัวเองขึ้นมาเป็นแถวหน้าของวรรณกรรมแนวทดลอง แนวสร้างสรรค์ ก็จะมีกลุ่มทดลองตามมาเป็นขบวน ไม่ว่าจะเป็น ปราบดา หยุ่น อนุสรณ์ ตีปยานนท์ ภาณุ ตริยเวช กิตติพล สรัคคานนท์ และนักเขียนอีกหลายคนที่เสนองานเขียนแนวนี้ เป็นการเปลี่ยนตั้งแต่ปี 2540 ถึง 2545 ดังจะเห็นจากรายชื่อวรรณกรรมเข้าชิงรางวัลซีไรต์”

ด้วยความที่วรรณกรรมร่วมสมัยของไทยถูกรอบงำด้วยแนวคิดเพื่อชีวิต ทำให้ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์จุดประเด็นน่าสนใจในการศึกษาการวิจารณ์ นั่นคือเขามีความเห็นในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๐ – ๒๕๓๐ ที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตกำลังปรับทิศทาง นักวิจารณ์ไปไกลกว่านักเขียน แล้ว ประเด็นนี้ทำให้ผู้วิจัยนึกถึงบทวิจารณ์ “ศัตรูที่สิ้นไหล : แง่มุมหนึ่งของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย” (2528) ของเจตนา นาควิชะระ ซึ่งรวมอยู่ในสรรนิพนธ์บทวิจารณ์สาขาวรรณศิลป์³ ว่าเป็นบทวิจารณ์มีพลังทางปัญญา เพราะให้ข้อคิดที่นักเขียนควรปรับการมองโลกว่าไม่ใช่มีเพียงสี่ดำสี่ขาวเท่านั้น วรรณกรรมควรมีบทบาทในการสร้างสำนึกทางสังคมและสำนึกเชิงปรัชญา และยังต้องรักษาคุณค่าทางวรรณศิลป์ด้วย ก่อนหน้านี้ เจตนา นาควิชะระได้เขียนบทวิจารณ์คำพิพากษา ของชาติ กอบจิตติ (2525) โดยชี้ให้ว่างานของ

³ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, พลังการวิจารณ์ : วรรณศิลป์, กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น, 2547. บทวิเคราะห์และสรรนิพนธ์สาขาวรรณศิลป์ จากการศึกษาเรื่องการวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ชาติแตกต่างจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตในขณะนั้น บทวิจารณ์ทั้งสองเผยแพร่ในช่วงที่วรรณกรรมร่วมสมัยกำลังคลี่คลายตัวเองจากกรอบแนวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือทางการเมือง เจตนา นาควัชระชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมไทยกำลังเดินไปถูกทาง บทวิจารณ์นี้จึงมีพลังอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของวรรณกรรมสร้างสรรค์ในเวลาต่อมา

1.4 ความจริง ความหลงในวรรณกรรม ผลงานของวินทร์เรื่องที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นนี้มากที่สุดคือนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** มีบทวิจารณ์ถึง 25 บท หลังจากได้รางวัลซีไรต์ ปี 2540 นวนิยายเรื่องนี้ได้รับการวิพากษ์อย่างรุนแรงที่สุดจากกลุ่มนักประวัติศาสตร์ที่เห็นว่าการหักมุมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในแต่ละตอน เป็นการแก้ไขบิดเบือนประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์บางคนตั้งข้อหาร้ายแรงว่าวินทร์เป็น “อาชญากรทางปัญญา” เพราะทำให้นักอ่านคนไทยซึ่งส่วนมากไม่มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์หลงเชื่อ ส่วนรูปแบบการนำเสนอที่ผสมผสานความเป็นบันเทิงคดีกับสารคดีเข้าด้วยกันและนักวิจารณ์ฝ่ายหนึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางวรรณศิลป์นั้น นักประวัติศาสตร์เห็นว่าเป็นกลวิธีการล่อลวงให้นักอ่านหลงเชื่อว่าเรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายเป็นเรื่องจริงดังที่สุพจน์ ตำนตระกูล ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์แสดงทัศนะวิจารณ์ไว้ในกาให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน ทัศนะวิจารณ์นี้ทำให้เกิดการวิจารณ์ตอบโต้หลายลักษณะ ทั้งคำให้สัมภาษณ์ของคณะกรรมการตัดสินรางวัลซีไรต์ ในรายงานพิเศษของเนชั่นสุดสัปดาห์ ชื่อ “กรรมกรซีไรต์ไต่ถามประวัติศาสตร์ อย่าสับสนระหว่างนิยายและเรื่องจริง” (มนสิกุล โอวาทเภสัชช์, 2540 ก) บทวิจารณ์ของ ตริศศิลป์ บุญขจร เรื่อง “จากประวัติศาสตร์ในนวนิยาย คำประกาศซีไรต์ ถึงเรื่องเล่าแนวใหม่” บทวิจารณ์ของจรูญพร ปรปักษ์ประลัย ชื่อ “ลอยเรือวรรณกรรมในทะเลประวัติศาสตร์” และบทวิจารณ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ชื่อ “ด้อยอิงเดียง” (2547) เป็นต้น นอกจากนี้บทวิจารณ์เหล่านี้จะยืนยันความเป็นนวัตกรรมของเรื่องเล่าแล้ว ยังโต้แย้งนักประวัติศาสตร์ว่าในขณะที่นักประวัติศาสตร์ไม่พอใจที่นักเขียนบิดเบือนประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์เองก็ไม่อาจยืนยันได้ว่าความจริง

ทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อถือกันนั้นเป็นความจริงแท้หรือไม่ เพราะแท้ที่จริงแล้วการเขียนประวัติศาสตร์ก็เป็นการนำเสนอความจริงชุดหนึ่งผ่านเรื่องเล่าเรื่องหนึ่ง

เรื่องความจริง-ความลวง เป็นประเด็นหนึ่งที่วินทร์ให้ความสนใจนำไปสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมหลายเรื่องเพื่อกระตุ้นกระตุ้นให้ผู้อ่านครุ่นคิดพิจารณาเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมและรู้เท่าทันว่าเรื่องเล่าเหล่านั้น ไม่ว่าจะป็นข่าว ข่าวลือ โฆษณา ฯลฯ ล้วนแต่มีความจริง-ความลวงอยู่ในนั้น นอกจากนวนิยายเรื่อง **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** ที่ก่อให้เกิดการวิจารณ์อย่างมากมาแล้ว วินทร์ยังเขียนเรื่องสั้นเกี่ยวกับความจริง-ความลวงอีกหลายเรื่อง เช่น “หมึกหยดสุดท้าย” “กระดาดขาวกับคาวหมึก” “คดีมโนสาเร่” ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด **อาเพศกำสรวล** และเรื่องสั้นชื่อ “คำให้การ” ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด **สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน** สามเรื่องแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับข่าวสารในสื่อมวลชน ข่าวสารเป็นเรื่องเล่าที่นำเสนอข้อเท็จจริง โดยมีทั้งกฎหมายและจรรยาบรรณของการสื่อสารมวลชนเป็นเครื่องกำกับ แต่วินทร์ชี้ให้เห็นว่าข่าวสารเป็นสิ่งบิดเบือนความเป็นจริงอย่างชั่วร้าย ข่าวสารอาจจะสร้างประโยชน์หรือหายนะแก่ผู้ตกเป็นข่าวได้พอกัน นพพร ประชากุล (2545) วิจารณ์เรื่องสั้นทั้ง 3 เรื่องนี้ โดยสรุปให้เห็นว่าพลังของข่าวสารไม่ได้อยู่ที่เท็จหรือจริง แต่เกิดจากความสนใจของมวลชน ดังกล่าวว่า “*ข่าวสารจะเที่ยงตรงมากน้อยเพียงใดก็อาจไม่สำคัญเท่ากับว่ามันเป็นที่สนใจของมวลชนได้มากน้อยแค่ไหน*” และในเรื่อง “คดีมโนสาเร่” ผู้วิจารณ์ชี้ให้เห็นว่าการที่วินทร์นำเอาข่าวสารจริงมาใช้ กลับขับเน้นส่วนที่เป็นเรื่องแต่งซึ่งมีคุณสมบัติของความสมจริงให้น่าเชื่อถือมากกว่าเรื่องจริงเสียอีก ดังนั้น กล่าวได้ว่าวินทร์นำประเด็นเรื่องความจริง - ความลวงมานำเสนออย่างน่าสนใจชวนคิด กระนั้นก็ตาม นพพร ประชากุล ก็กระตุ้นคนอ่านไว้ว่าอย่าเพิ่งหลงเชื่ออำนาจของวรรณกรรมในการถ่ายทอดอนความจริงตามชนบทที่เชื่อกันต่อ ๆ มา เพราะ “*นั่นก็เป็นอีกมายาคติหนึ่งที่รอคอยการเปิดโปงอยู่*”

วินทร์นำเสนอวรรณกรรมเรื่อง ำ เมื่อ พ.ศ. 2546 ผู้อ่านรู้สึกเหมือนกำลังอ่าน สารคดีเกร็ดความรู้ ซึ่งคุณลักษณะของหนังสือประเภทนี้คือให้ความรู้ ข้อเท็จจริง วินทร์กำลังเล่นกับคำว่าข้อเท็จจริง อันประกอบด้วย ข้อเท็จและ ข้อจริง ดังนั้นเรื่อง ำ จึงเป็นการหลอมรวมสารคดีที่เขียนจากข้อเท็จจริงกับบันเทิงคดีที่เป็นเรื่องแต่งให้ความมหรรษา วินทร์

ตั้งชื่อประเภทผลงานของเขาว่า วรรณสารคดี = วรรณสา + สารคดี ความจริง-ความลวงในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นเรื่องที่ผู้เขียน “อำ” ผู้อ่านของเขาอย่างสนุกสนาน ผู้เขียนเฉลยความเท็จและความจริงไว้ท้ายเรื่อง ซึ่งนอกจากผู้อ่านจะสนุกที่ถูกหลอกให้เชื่อแล้ว คำเฉลยยังทำให้ผู้อ่านตกใจว่าตรรกะที่เกิดจากสามัญสำนึกและความเคยชินของตนนั้นเองเป็นเหตุให้ถูกหลงได้สนิทแนบเนียน

นักทฤษฎี ประสานนาม (2548) มีความเห็นว่าวรรณกรรมเรื่องอำ แสดงแนวคิดตามคตินิยมหลังสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็น “การทำลายตรรกะต่าง ๆ ด้วยการนำความจริงและความเท็จมา “ยำ” จนแทบแยกไม่ออก” การอ้างอิงตัวบทจากหลายแหล่งเป็นทำนองสหบท (intertextuality) แต่ “จงใจ” แสดงให้เห็น “รอยต่อ” ของตัวบทต่าง ๆ ที่มาปะติดปะต่อกัน ละทิ้งความแยกแยะเพื่อเสนอว่าไม่มีสิ่งใดใหม่อีกต่อไปในโลกของวรรณกรรม อาจรวมไปถึงทำลายความคิดเรื่องความเป็นต้นแบบ (originality) ที่เชิดชูกันมาตั้งแต่สมัยจินตนิยม (romanticism) ด้วย”

วรรณสารคดีเรื่องอำ ไม่ใช่เรื่องเล่นสนุกกับรูปแบบและกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านขำเล่นเท่านั้น คุณค่าสำคัญที่นักวิจารณ์มองเห็นคือสาระที่ผู้อ่านได้รับ หลังอ่านคำเฉลยแล้วพบว่าเรื่องที่คิดว่าจริงกลายเป็นเท็จ ส่วนเรื่องที่คิดว่าเท็จกลายเป็นจริง อาจจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกขำในตอนแรก แต่จะฉงนคิดแล้วรู้สึกกลัวในเวลาต่อมา เพราะทุกวันนี้เราถูกหลอกให้เชื่อโฆษณา (วินทร์ซึ่งเป็นนักทำโฆษณามานานถึง ๑๕ ปีรู้ความจริงข้อนี้ดี) เราถูกหลอกให้เชื่อรายการ reality show ทางโทรทัศน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นปฏิทรรศน์ (paradox) อย่างยิ่ง เพราะรายการถ่ายทอดสดที่น่าจะเป็นเรื่องจริงเหล่านี้ แท้จริงกลับมีการวางพล็อตไว้แล้วเหมือนละคร หรือเราถูกหลอกให้เชื่อคลิปภาพ คลิปเสียง ทั้ง ๆ ที่มีการตัดต่อ เป็นต้น ดังนั้น วรรณสารคดีของวินทร์ทำให้ผู้อ่านต้องคิดให้มากกว่าเชื่อ ดังที่นักวิจารณ์กล่าวว่า “ข้อเท็จจริงเป็นเครื่องมือที่ใช้พิสูจน์ว่าสิ่งใดเป็นเท็จหรือเป็นจริง ความเชื่อนี้จะถูกสั่นคลอนทันทีที่ได้อ่านเรื่อง อำ ของวินทร์ เลียววาริณ”

1.5 การตีความ “สารความหมาย”

แม้ว่าวรรณกรรมของวินทร์จะโดดเด่นในด้านรูปแบบและกลวิธีจนทำให้นักวิจารณ์เห็นว่าบางครั้งบดบังเนื้อหา แต่บทวิจารณ์ส่วนมากยังให้ความสำคัญกับการตีความสาร

ความหมายที่วินทร์มิได้นำเสนออย่างตรงไปตรงมา หากแต่ใช้รูปแบบและกลวิธีต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการนำเสนอสารความหมายทั้งสิ้น ธเนศ เวกร์ภาดาวิเคราะห์ว่านวนิยายเรื่อง **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** เสนอความคิดสำคัญ 4 เรื่อง ได้แก่ การเมืองเป็นเรื่องการถ่ายโอนอำนาจ การเมืองมีผลกระทบต่อวิถีคิดและวิถีชีวิตมนุษย์ วัฏจักรของอำนาจและความเป็นอนิจจังทางการเมือง และโคกนาฏกรรมชีวิตเกิดจากการเมือง ส่วนดวงมน จิตรจำนงค์ (2540) เห็นว่านวนิยายเรื่องนี้ชวนให้ตั้งคำถามว่าความขัดแย้งของการเมืองไทยเป็นเรื่องของอุดมการณ์ที่แตกต่างหรือเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจกันแน่ และแท้จริงแล้วอาจ “ไม่มีอุดมการณ์อยู่จริง นี่คือการหักมุมอย่างเจ็บปวดโดยที่ผู้แต่งอาจจะไม่ได้ตั้งใจ” เสาวณิต จุลวงศ์ (2550) ซึ่งใช้กรอบความคิดหลังสมัยใหม่ในการพิจารณาวรรณกรรมร่วมสมัยมีความเห็นว่าวินทร์ใช้กลวิธีสร้างคู่ตรงข้ามทางการเมืองที่แบ่งเป็นสองฝ่าย ทำให้สารที่นำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้ยังอยู่ในกรอบมโนทัศน์ของการแย้งชิงอำนาจและผลประโยชน์อันเป็น “โครงเรื่องหลัก” ของเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การเมืองไทย นวนิยายเรื่องนี้จึงตอกย้ำเรื่องเล่าประวัติศาสตร์กระแสหลักมากกว่าจะนำเสนอเรื่องเล่าประวัติศาสตร์แบบเล่าใหม่

วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเรื่องการตีความสารความหมายในผลงานของวินทร์ คือ วิทยานิพนธ์ของวรรณพร ปิ่นแก้ว (2547) และของสุภาวดี พลชนะนะ (2548) วรรณพรพบว่าวินทร์เสนอมุมมองความคิดเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเปิดเผยอารมณ์และตัวตนด้านมืดของมนุษย์สิทธิและเสรีภาพในการเลือกของมนุษย์ ความเชื่อในสิ่งที่เห็นมากกว่าความเป็นจริง และเสนอสารความหมายเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ การตกเป็นเหยื่อของสังคมทุนนิยม การตอบโต้ความอยุติธรรมในสังคม ความแตกต่างทางความคิดและมุมมอง การคิดในมุมที่ต่างไปจากกรอบความคิดของสังคม ส่วนสุภาวดีมีความเห็นว่าหนังสือรวมเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องชี้ให้เห็นว่ามนุษย์จะต้องใช้ปัญญามองโลกให้ทันเปลี่ยนแปลงและเข้าใจความเปลี่ยนแปลง

รวมเรื่องสั้น **หลังอาณานิคม** เป็นหนังสือเล่มหนึ่งที่มีผู้วิจารณ์หลายคน ส่วนมากชื่นชมเทคนิคการแต่งที่ใช้ยุคลาธิษฐานให้เหล่า “สุนัข” เป็นตัวแทนของมนุษย์ เรื่องสั้นชุดนี้เสียดลีล้อเลียนนักการเมืองอย่างแสบสันต์ เป็นหนังสืออ่านสนุก แต่สุภาพ พิมพ์ชน (มองเห็นว่าจุดเด่นของรวมเรื่องสั้นชุดนี้น่าจะทำให้เราตระหนักกว่าปัญหาของการเมืองไทย

ไม่ได้อยู่ที่ “นัขการเมือง” แต่อยู่ที่ประชาชนบัดความรับผิดชอบทางการเมืองไปอยู่ที่ “นัขการเมือง” เท่านั้น เพราะไปแยกโลกการเมืองออกจากชีวิตจริง ดังนั้น หาก “นัขการเมือง” ไม่ดี เราต้องรับผิดชอบร่วมกัน หากทำได้เช่นนี้ การเมืองไทยก็จะพัฒนาขึ้นได้แน่นอน

บทวิจารณ์นวนิยายเรื่อง **ผู้ชายที่ตามรักเธอทุกชาติ พิมพ์ครั้งที่ 85** ของจรรยาพร ปรัชญ์ประลัย (2549 ก) ซึ่งให้เห็นว่าภายไ้รูปแบบนิยายรักโรแมนติคหวานซึ่ง วินทร์ตั้งใจ ล้อเลียนเสียดสีสังคม และวรรณกรรมโดยเฉพาะอาชีพโกสต์ไรเตอร์ หรือนักเขียนแทนตัวจริง เช่นเดียวกับบทวิจารณ์นวนิยายภาพรีไซเคิล เรื่อง **โลกใบที่สองของโม** จรรยาพร (2549 ข) วิเคราะห์ว่าโลกใบที่สองไม่ใช่โลกจินตนาการสำหรับหลบหนีจากความจริงที่เจ็บปวด แต่เป็นโลกอีกด้านหนึ่งของชีวิตที่เรามองข้าม โลกสองใบซ้อนทับอยู่ในชีวิตจริง ดังนั้น เราไม่ควรมองโลกเพียงด้านเดียว

จากบทวิจารณ์ต่าง ๆ กล่าวได้ว่าวินทร์เป็นทั้งนักเขียนอาชีพและนักเขียนมืออาชีพ ผลงานของเขาจึงมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วในเวลา 20 ปี บทวิจารณ์จำนวนมากสะท้อนให้เห็นว่าเขาเป็นนักเขียนที่อยู่ในสายตาของนักวิจารณ์ เพราะมี “อะไร” ให้นำมาเขียนวิจารณ์ได้เสมอ แม้ว่างานเขียนบางเรื่องจะยังไม่มีผู้วิจารณ์จริงจังนัก เช่น งานเขียนแนวสืบสวนสอบสวน หรือมีผู้วิจารณ์ไม่มาก เช่นงานเขียนแนววิทยาศาสตร์

งานเขียนของวินทร์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อัดแน่นไปด้วยเนื้อหา อย่าง **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** หรือเรื่องที่มีตัวหนังสือไม่กี่ตัว อย่าง **หนึ่งวันเดียวกัน** ล้วนเต็มไปด้วยสารทางความคิด ที่ต้องใช้การ “ตีความหมาย” ดังนั้น สุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมของวินทร์จึงเป็นสุนทรียศาสตร์ของผู้รับ ที่วินทร์เชิญชวนให้ผู้อ่านถอดรหัสเพื่อค้นหาความหมาย วรรณกรรมของวินทร์จึงเป็น “มหรสพทางปัญญา” สำหรับนักอ่านและนักวิจารณ์ ดังเช่น กุสุมา รัชฌมณีกล่าวไว้ในการสัมมนา “การวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ” ว่า “งานของคุณวินทร์เป็นเวที เป็นสนามแห่งการครุ่นคิดใช่หรือไม่ เป็นงานเขียนที่เรียกร้องการอ่านอย่างเข้มงวดมากกว่าการอ่านเล่น และเป็นการอ่านที่ทำทนายผู้อ่านให้ค้นหาหน้ที่ซ่อนในระดับลึกกว่าที่นักเขียนชี้แนะได้หรือไม่ ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการหาความหมายของเรื่องลักษณะนี้ จึงอยู่ที่ความสามารถของผู้อ่าน”

2. บทวิเคราะห์บทวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น

ผู้วิจัยรวบรวมบทวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น 84 บท เป็นบทวิจารณ์วรรณกรรม 11 เรื่อง จากงานเขียนทั้งหมด 22 เรื่อง นอกจากนี้มีวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกอีก 1 เล่ม⁴ กล่าวได้ว่ากลุ่มงานเขียนที่เป็นรวมเรื่องสั้นและนวนิยายได้รับการวิจารณ์ทุกเล่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเล่มที่ได้รับรางวัลจะมีบทวิจารณ์มากที่สุด ลักษณะที่พ้องกันเช่นนี้ทั้งในการวิจารณ์งานของวินทร์และปราบดา ยืนยันว่าบริบททางสังคมมีส่วนผลักดันให้เกิดการวิจารณ์วรรณกรรม และบทวิจารณ์ในวาระที่วรรณกรรมและนักเขียนกำลังอยู่ในความสนใจของมหาชนเช่นนี้สร้างความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ว่าบทวิจารณ์มิได้สัมพันธ์กับทวรรณกรรมเท่านั้น แต่สัมพันธ์กับผู้เขียน ผู้อ่านและสังคมด้วย เมื่อพิจารณาจากบทวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น รวมทั้งการวิจารณ์ที่ได้จากการจัดกิจกรรมสัมมนาวิชาการของสาขาวรรณศิลป์ เรื่อง “การวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น” วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร จะเห็นว่ามิประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

2.1 ปฏิบัติต่างขั้ว : ถ้าไม่ชอบก็ขัง

นับตั้งแต่ปราบดาได้รางวัลซีไรต์ ปฏิบัติการของนักวิจารณ์ นักเขียน และนักสื่อสารวรรณกรรมที่แสดงต่อสาธารณชนจะออกมาในลักษณะตรงกันข้าม ทศนะเชิงบวกมักจะปรากฏในรูปบทวิจารณ์ที่พยายามอธิบายจุดดีจุดเด่นของตัวบท ส่วนทศนะเชิงลบส่วนใหญ่มักเป็นปฏิบัติการทางอารมณ์อย่างเดียวโดยไม่วิเคราะห์ด้วยเหตุผลให้ชัดเจนว่าผลงานเขียนของปราบดามีข้อด้อยอย่างไร ส่วนบทวิจารณ์เต็มรูปที่แสดงทศนะเชิงลบและ

⁴ ขณะทำงานวิจัย เริ่มมีผู้ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทอีก 1 เล่ม คือ *แนวคิดหลังสมัยใหม่ นิยมในวรรณกรรมของปราบดา หยุ่น* โดย นายณกตล ปรารค์ทอง สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ก่อนทำวิทยานิพนธ์ นายณพล ปรารค์ทองได้เขียนบทความวิจารณ์ผลงานของปราบดา หยุ่น ลงพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ไว้หลายบทความ ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลการวิจัย

วิเคราะห์หรืออย่างละเอียดเท่าที่พบมีอยู่ 2 บท ความไม่ขึ้นชอบสวนใหญ่ของผู้อ่านและผู้วิจารณ์เกิดจากเห็นว่างานวรรณกรรมของปราบดา “อ่านไม่รู้เรื่อง” ในความหมายว่าจับ “เรื่อง” ไม่ได้ จึงไม่เข้าใจว่าผู้เขียนต้องการสื่อสารอะไร บอกอะไร เมื่อหาความสัมพันธ์ของเรื่องไม่ได้ และไม่เป็นความจริงเชิงประจักษ์ ผู้อ่าน/ผู้วิจารณ์ก็ลงความเห็นว่าเป็นเรื่องไร้เหตุผล ขาดความสมจริง ดังนั้น ผู้วิจัยพบว่าประเด็นของการวิจารณ์จะมุ่งเน้นไปที่ 2 เรื่อง คือ

2.1.1 ความแหวกแหวนของเรื่อง มีผู้เห็นว่างานเขียนของปราบดา “อ่านไม่รู้เรื่อง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อ่านที่เคยชินกับขนบการแต่งแบบเดิมที่มีโครงเรื่องชัดเจน มีการขมวดปม-จุดวิกฤต-การคลายปม งานของปราบดาดูเหมือนไม่มีโครงเรื่อง ไม่มีความขัดแย้ง และในตอนจบก็ไม่คลี่คลายให้คำตอบ จึงสร้างความงุนงงแก่ผู้อ่าน ดังนั้น คนที่อ่านงานของปราบดา ถ้าไม่ชอบก็จะซังไปเลย บทวิจารณ์ที่แสดงความชอบ-ความชังอย่างตรงกันข้ามจึงปรากฏอยู่ อย่างเช่น

จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย (2543) ซึ่งให้เห็นว่าการเขียนที่เหมือนเรื่องเปื่อยไม่มีจุดหมายใดแต่แท้จริงซ่อนแฝงความจริงไว้ “นอกจากจะปฏิเสธต่อโครงสร้างอันเป็นสูตรสำเร็จแล้ว เนื้อหาของเรื่องก็คล้ายไม่ได้บอกสาระใด ๆ ยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ปรากฏในงานเขียนของเขาเสมอ เขาเขียนเหมือนดำเนินเรื่องไปอย่างเรื่อยเปื่อย ไม่มีจุดมุ่งหมาย คล้ายเส้น-สีที่เชื่อมต่อกันอย่างไม่มีจุดหมายในงานกราฟิกดีไซน์ หากแต่ในความตั้งใจจะไม่ตั้งใจเสนอแนวคิดใด ๆ กลับซ่อนบางอย่างไว้ นั่นคือการแสดงให้เห็นถึงความจริงอีกแบบ ความจริงที่เป็นจริงยิ่งกว่าความจริงซึ่งเคยปรากฏในงานวรรณกรรมยุคก่อน” ความจริงที่นักวิจารณ์มองเห็นและบอกกล่าวนักอ่านคนอื่นคือ “ในเล่ม “ความน่าจะเป็น” ปราบดา หยุ่นได้แสดงให้เห็นสาระสำคัญของชีวิต นั่นคือความไม่มีสาระใด ๆ ทุกสิ่งเป็นเพียงแค่สิ่งสมมติอันจอมปลอม ....ทุกอย่างเป็นเพียงความว่าง ไร้แก่นสาร และหาได้มีคุณค่าความหมายอย่างแท้จริงไม่”

มาลี ไพรสน (2545) กลับมีความเห็นต่อหนังสือเล่มเดียวกันนี้ว่าปราบดาปฏิเสธคุณค่าดั้งเดิมของสังคมไทยทุกอย่างอย่างหยาบหยัน “ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางสังคมสถาบันหลักได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นับเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรง ดังกล่าวว่า

“ปราบดา หยุ่น วางตัวเองสวมบทบาทเป็น “คนนอก” ที่นั่งมองสังคมไทย แล้วบรรเลงร้ายกระบวนทัศน์ของเขายกมาด้วยท่วงทำนองของนักเสียดสี กระแทบกระแทกแตกตั้นอย่างครึกครื้น ... เขาบรรเลงไล่ตั้งแต่ระบบคุณค่าสูงสุดของสังคม ลงมาจนถึงระดับนิวเคลียส คือครอบครัว และระดับปัจเจกชน อำนาจการค้นพบของเขากวาดเรียบตั้งแต่สถาบันเสาหลักที่ค้ำจุนชาติ ระบบการศึกษา ศีลธรรม เศรษฐกิจ เพศสภาพ สื่อมวลชน เสรีภาพของปัจเจกบุคคล ฯลฯ”

ผู้วิจารณ์พยายามเชื่อมโยงเนื้อหารายละเอียดในต้วบทกับแนวคิดที่ว่าวรรณกรรมสมัยใหม่บ่อนทำลายสังคม ผู้วิจารณ์อ้างถึงคำว่ารื้อสร้าง ซึ่งเป็นศัพท์ของการวิจารณ์หลังสมัยใหม่ ด้วยน้ำเสียงประชดประชันว่า “กระบวนทัศน์ใน “ความน่าจะเป็น” ยืนอยู่ในแถวของกระแสดคิดแบบ “รื้อสร้าง” (หรือจะรื้อร้าง รื้อไว้ รื้อถอน จนไม่เหลืออะไรให้ยึดกันแล้วก็ตามที) ราวกับจะไม่พยายามแสวงหา ที่มา – ที่ไปของอะไรทั้งสิ้น ทำได้แต่เพียงขัดแย้งและปฏิเสธสิ่งที่เห็น โดยถือว่ามันเป็นเพียงระบบมายาภาพที่ปราศจากคุณค่าที่แท้” การปฏิเสธต้วบทรวมทั้งการตีความตามทัศนะที่กำหนดไว้ในใจแล้ว น่าจะเป็นอย่างที่เสาวณิต จุลวงศ์ วิเคราะห์ไว้ใน การสัมมนาเรื่อง การวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น ว่า “ทัศนะของการตั้งป้อมแบบนี้สะท้อนความวิตกกังวลของนักวิจารณ์ที่มีต่อสภาพสังคมร่วมสมัย ระบบคุณค่า และระบบคุณธรรมจริยธรรม ระบบสถาบันสังคมถูกมองว่าสิ้นคลอน เสื่อมความขลัง เสื่อมคุณค่า ดังนั้น เมื่อคนในสังคม และตัวนักวิจารณ์เอง ซึ่งรู้สึกวิตกกังวลต่อสภาวะนั้นมาเจอกับงานเขียนที่มีรูปแบบแหวกชนบ ลักษณะดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกว่างานเขียนชิ้นนี้ปฏิเสธสังคม ปฏิเสธระบบคุณค่าที่มีอยู่ในสังคมมาตรฐาน ซึ่งเป็นการเอาการแหวกชนบของวรรณกรรมเข้าไปปนเปกกับความบิดผันหรือแปรปรวนของระบบสังคม จนกลายเป็นการปฏิเสธตัวงานชิ้นนี้”

การมองต่างมุมที่มีต่องานของปราบดาซึ่งแสดงให้เห็นถึงจุดยืนแบบต่างขั้วต่อวรรณกรรมยังปรากฏในบทวิจารณ์ข้ออื่นวิจารณ์ระหว่างเทิดธรรม นามไท กับ วาณิช จรุงกิจอนันต์ เทิดธรรม เขียนบทวิจารณ์ยาว 5 ตอนชื่อ วรรณกรรม ‘สร้างสรรค์’ คืออะไร: กรณีศึกษาจาก ‘ความน่าจะเป็น’ ลงใน มติชนสุดสัปดาห์ หลังจากความน่าจะเป็นได้รับรางวัลซีไรต์ วาณิช จรุงกิจอนันต์ ใช้สิทธิที่ถูกพาดพิงถึง ตอบโต้ด้วยบทความชื่อ “การอ่าน

งานเขียน” ยาว 3 ตอน และก่อนหน้านั้น 2 เดือนวานิชเขียนบทความแสดงทัศนะวิจารณ์ถึงหนังสือความน่าจะเป็นมาแล้ว 5 ตอน

เทิดธรรม นามไท (2545) เห็นว่าเรื่องสั้นชุดนี้มีกลวิธีการเล่าเรื่องที่แปลกใหม่มีสีสันชวนอ่าน แต่เนื้อหาขาดเหตุผลและความน่าเชื่อถือ ตัวละครไม่สมจริง ผู้วิจารณ์ย้าด้วยคำถามที่ถามเองตอบเองว่า “จำเป็นหรือไม่ที่วรรณกรรมต้องมีเหตุผล จำเป็นมากเพราะวรรณกรรมเป็นการจำลองชีวิตของคน คนที่ไม่มีเหตุผลย่อมสร้างปัญหานานัปการวรรณกรรมที่ไม่มีเหตุผลก็เช่นกัน” ผู้วิจารณ์สรุปข้อบกพร่องของงานเขียนชุดนี้ว่า “สรุปว่าเรื่องสั้นจำนวนมากของปราบดา หยุ่น ใน “ความน่าจะเป็น” เป็นเรื่องที่ไม่มีเหตุผลมารองรับนักเขียนคิดขึ้นมาอย่างเลื่อนลอยและมุ่งไปสู่การตกขบขันเป็นด้านหลัก ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือและขาดแม้แต่อารมณ์ขันเองในหลายครั้ง สาเหตุก็ย่อมมาจากความพยายามมุ่งเน้นทางด้านกลวิธีหรือลีลาอันแปลกตามากเกินไป จนมองข้ามความเรียบง่ายหรือเหตุผลที่เป็นจริงของธรรมชาติอย่างน่าเสียดาย”

วานิช จรุงกิจอนันต์ (2545) วิจารณ์ตอบโต้ว่าเทิดธรรมอ่านอย่างจับผิด และจับประเด็นของเรื่องไม่ได้โดยเฉพาะอย่างการใช้หลักเหตุผลตามสามัญสำนึกของตน ดังกล่าวไว้ว่า “ที่ผมว่าหลักในการอ่านและระบบเหตุผลของเทิดธรรม นามไท ผิดนั้น ผิดในประการแรก ก็คือใช้สามัญสำนึกของตนเป็นหลักคิดในการอ่านงานวรรณกรรม และคิดว่าตัวละครในงานวรรณกรรมต้องมีสามัญสำนึกในทำนองเดียวกับตนด้วย ผิดในประการต่อมา คือเมื่อเห็นว่าเรื่องราวที่เขียนผิดไปจากระบบเหตุผลของตน ก็พินิจเลยที่เดียวว่าใช้ไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ ไม่ถูกต้อง ไม่มีเหตุผล ไม่ยกถามตัวเองว่าทำไมคนเขียนจึงเขียนอย่างนั้น คนเขียนมีเจตนาอย่างไร”

ความเห็นที่แตกต่างของนักวิจารณ์ทั้งสองน่าจะเกิดจากฝ่ายหนึ่งมองความหมายตามตัวหนังสือ ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นความหมายระหว่างบรรทัด

น่าสังเกตว่า เมื่อผลงานเรื่องความน่าจะเป็นได้รับรางวัลซีไรต์ เกิดปรากฏการณ์การวิจารณ์โต้แย้งอย่างดุเดือด ประเด็นสำคัญของฝ่ายไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินคืองานของปราบดา ยังไม่ตกผลึกเพราะขาดจิตวิญญาณและความเข้มข้นในเนื้อหาเมื่อเทียบกับผลงานที่เข้ารอบอีก 6 เล่ม ฝ่ายคัดค้านโจมตีว่าคณะกรรมการตัดสินให้รางวัลเพราะเห็นว่านักเขียน

เป็น “คนดัง” มากกว่าจะพิจารณาที่ความเข้มข้นของงานเขียน ความเป็นคนดังเกิดจากเป็นลูกชายนักสือมวลชนชื่อดัง รูปลักษณ์ดี การศึกษาดี ฐานะดี และได้รับยกย่องให้เป็น “ตัวแทนของคนรุ่นใหม่” สื่อมวลชนจึงตั้งข้อสงสัยว่าการมอบรางวัลซีไรต์ในปีนั้นเป็นการ “ปลุก” ชาวซีไรต์ให้คึกคัก น่าสนใจว่านักเขียนโต้ตอบข้อกังขานี้ด้วยการเขียนเรื่องสั้นแนว ยั่วล้อ ชื่อ “บารเมะของพ่อมัน” (2545) โดยเสียดสีสื่อมวลชน และวงการนักเขียนด้วยกลวิธีการล้อเลียนตนเองไปพร้อมกัน

ในด้านบทวิจารณ์วรรณกรรม น่าสนใจว่า ผู้คัดค้านผลการตัดสินรางวัลซีไรต์ล้วนมีความเห็นว่าความน่าจะเป็นเป็นงานเขียนที่ดี เพียงแต่ยังไม่ถึงเวลาที่ควรได้รับรางวัล อย่างเช่น สกฤต บุญยทัต กรรมการรอบคัดเลือกที่ให้สัมภาษณ์และเขียนบทความคัดค้านการตัดสินอย่างรุนแรง ก็เคยเขียนบทวิจารณ์ชิ้นชมหนังสือเล่มนี้ไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2543 ว่า “ความน่าจะเป็น” รวมเรื่องสั้นในการนำเสนอด้วยรูปแบบที่แปลกใหม่ ด้วยภาษา ด้วยท่าทางความคิด ที่ผ่านการออกแบบและจัดวางรูปแบบ โดย ปราบดา หยุ่น นับเป็นหนังสือที่ท้าทายต่อการวิพากษ์โดยเฉพาะกรอบเกณฑ์ในเชิงปฏิบัติทั้งในส่วนของความเป็นวรรณกรรม และในสาระด้านความคิดที่แหวกข้อกำหนดที่คุ้นชินดั้งเดิมออกไป ผมมองเห็นว่า “ความน่าจะเป็น” ก่อกำเนิดขึ้นมาบนรากเหง้าแห่งองค์ประกอบที่สำคัญทางศิลปะ นั่นคือความเป็นต้นแบบ (originality) การมีลักษณะที่สร้างสรรค์ (Creativity) และการมีจินตนาการ (Imagination) ทั้งหมดหลอมรวมเข้าด้วยกันด้วยกลวิธีที่แปลกต่างออกไปไม่ซ้ำซ้อน แต่ก็เต็มไปด้วยกระบวนการของการทำความเข้าใจและนัยแห่งการตีความ”

การที่ตัวบทวรรณกรรมมีความแหวกแนว ความแปลกต่างไปจากงานเขียนตามขนบเดิม ๆ เป็นเหตุที่ทำให้นักอ่านบางคนงุนงงกับสารความหมายที่นำเสนอด้วยรูปแบบและกลวิธีที่ไม่คุ้นชิน และไม่เข้าใจว่าผู้เขียนต้องการบออะไร ดังนั้น บทวิจารณ์หลายบทจึงมักจะทำหน้าที่อธิบาย ซึ่ให้เห็นว่าตัวบทประกอบขึ้นอย่างไร ด้วยหลักการเขียนแบบใด และสามารถตีความหมายได้อย่างไร

วาณิช จรุงกิจอนันต์แสดงให้เห็นว่าแม้ใช้ทฤษฎีเรื่องสั้นตามขนบเดิมก็ทำความเข้าใจตัวบทสมัยใหม่อย่างงานของปราบดาได้ ดังกล่าวว่า “ความรู้โบราณซึ่งยังคงใช้ได้อยู่ในปัจจุบัน บอกว่าองค์ประกอบที่ทำให้เรื่องสั้นเป็นเรื่องสั้นมีอยู่สามอย่าง หนึ่ง คือมีความ

ขัดแย้ง สอง คือมีตัวละคร สาม คือมีธีมหรือแก่นของเรื่อง...การอ่านเรื่องสั้นให้ออก คนอ่านจะต้องหาจุดขัดแย้งให้เจอ เจอแล้วก็ต้องแยกแยะว่าจุดขัดแย้งนั้นขัดแย้งกันด้วยเรื่องอะไร ผลจากการขัดแย้งนั้นไปลงเอยอย่างไร จากนั้นก็จะวิเคราะห์ที่ได้ว่าแก่นของเรื่อง หรือธีม หรือประเด็นความคิดที่ต้องการนำเสนอของคนเขียนคืออะไร

ส่วนนักวิจารณ์รุ่นใหม่หลายคนเลือกใช้ทฤษฎีสมัยใหม่บ้าง ทฤษฎีหลังสมัยใหม่บ้าง เป็นกรอบการอธิบายเบื้องหลังความแปลกของกลวิธีเขียน และจุดมุ่งหมายในการนำเสนอสารความหมายในเรื่องสั้นของปราบดา ดังจะเห็นได้จากบทวิจารณ์ของลัดดาวัลย์ รัตนดีลกชัย สรายุทธ์ ธรรมโชติ อีราวดี ไตลังคะ จริญญาพร ปรปักษ์ประลัย นพดล ปรารค์ทอง พิเชฐ แสงทอง และรักชวันหัวใน laughable-love.blogspot.com เป็นต้น ที่อธิบายให้เห็นว่าความไร้เหตุผล ความไม่สัมพันธ์กันของเหตุการณ์ การเลื่อมซ้อนระหว่างความจริงกับความลวง การไม่เชื่อว่าภาษาและวรรณกรรมถ่ายทอดความจริงของโลกและชีวิต การไม่เชื่อเหตุผลตามแนววิทยาศาสตร์ การไม่เห็นด้วยกับการแบ่งความถูกต้องและความผิดเป็นขั้วตรงกันข้ามแบบขาวดำ ฯลฯ ล้วนเป็นแนวคิดในการมองโลกตามปรัชญาหลังสมัยใหม่ ส่วนวิทยานิพนธ์ของเสาวณิต จุลวงศ์ (2550) ได้วิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมของปราบดาจากมุมมองของคตินิยมหลังสมัยใหม่โดยตรง เห็นว่า เรื่องสั้นเรื่อง "บารเมะของพ่อมัน" แสดงภาวะปัจเจกบุคคลที่ยอมรับการมีอยู่ของตัวตนที่มากกว่าหนึ่งในแต่ละบุคคล ดังนั้นแม้ตัวตนที่มากกว่าหนึ่งนั้นจะแย้งซึ่งกันเอง แต่ท้ายสุดก็ต้องประนีประนอมกัน ใช้จุดอ่อนและจุดแข็งที่มีอยู่เอื้อให้ปัจเจกชนนั้นดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข เรื่อง "มารุตมองทะเล" ซึ่งเป็นเรื่องตัวละครประจักษ์ผู้แต่ง แต่ในที่สุดผู้แต่งก็มีอำนาจเหนือตัวละครที่ตนสร้าง เสาวณิตวิเคราะห์ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่เกิดจากการที่ผู้แต่งนำเสนอสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาผูกโยงเข้าด้วยกันให้เกิดความหมาย วรรณกรรมจึงเป็นการประกอบสร้างด้วยระบบภาษาและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้นเอง เรื่อง "เหตุการณ์กรรมซ้ำเล่า" ซึ่งนักวิจารณ์หลายคนเห็นว่าใช้กลวิธีเรื่องเล่าซ้อนเรื่องเล่า (metafiction) เสาวณิตเห็นว่าเป็นเรื่องเล่าที่แตกต่างจากเรื่องเล่าทั่วไป เพราะไม่มีโครงเรื่อง ไม่มีตัวละครเอก ไม่มีความขัดแย้ง ไม่มีจุดจบของเรื่อง ไม่มีเอกภาพของเรื่อง นอกจากนี้ยัง "มันเอาโลกภายนอกเข้าไปอยู่ในโลกภายใน" ด้วยการให้ตัวละครกลายเป็น

ตัวละครในหนังสือที่ตัวละครอีกตัวหนึ่งกำลังอ่าน เสาวณิตสรุปว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้ “ยืนยันภาวะของเรื่องแต่งที่ไม่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความเป็นจริงภายนอก หากแต่เป็นโลกภายในที่ความหมายและการดำรงอยู่เกิดขึ้นจากระบบความสัมพันธ์ภายในเรื่องนั่นเอง” อันเป็นหลักการของคตินิยมหลังสมัยใหม่ ส่วนนวนิยายเรื่องแพนด้า ผู้วิจารณ์เห็นว่าผู้เขียนใช้รูปแบบนิยายวิทยาศาสตร์ตามความนิยมของแนวคิดหลังสมัยใหม่เพื่อนำเสนอความเป็นอื่นอันนำไปสู่แนวคิดสำคัญว่ามนุษย์ควรจะต้องยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคมเดียวกัน

ความแหวกแนวอันเป็นอัตลักษณ์ในงานของปราบดา ทำให้เขาได้รับฉายาว่าเป็น “นักออกแบบเรื่องเล่า” นอกจากนี้ ผลงานเรื่องอื่น ๆ ของเขาก็ก็นำได้รับทัศนะวิจารณ์แตกต่างกันตามมุมมองของผู้อ่าน

นพดล ปรารค์ทอง วิทยากรในการสัมมนาเรื่องการวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น ให้ความเห็นไว้ว่าปราบดาเป็นผู้สร้าง “ประชาธิปไตยในภาษาและวรรณกรรมไทย” ในความหมายว่าเขาสามารถทำให้แนวการเขียนต่าง ๆ มีความสำคัญบนเวทีวรรณกรรมเดียวกัน ไม่ใช่เฉพาะวรรณกรรมกระแสหลักเท่านั้น และในความหมายว่าผู้เขียนเปิดช่องให้ผู้อ่านตีความงานของเขาโดยเสรี นพดลกล่าวถึงลักษณะความแปลกแหวกแนวในวรรณกรรมของปราบดาว่า “งานของปราบดา หยุ่น ยังมีลักษณะพยายามที่จะต่อต้านเหตุผลหรือไม่อิงอยู่กับระบบตรรกะ โดยเฉพาะถ้าเราค้นเคยกับเรื่องแต่งโดยทั่วไป ที่มักจะอิงอยู่กับฐานของเหตุผลหรือมีตรรกะที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจ เชื่อมโยง ปะติดปะต่อเป็นชุดความรู้บางอย่างได้ ในทางตรงกันข้าม ปราบดา พยายามทำให้เรื่องเล่าเรื่องแต่งไร้เหตุผล จับไม่ได้ ไล่ไม่ทันว่าพยายามสื่ออะไร หรือเรื่องนี้สอนให้รู้ว่าอะไร แม้จับได้ก็ไม่ชัดเจน แต่การทำให้เช่นนี้เท่ากับเป็นการเปิดพื้นที่ เปิดประชาธิปไตยให้แก่ผู้อ่านในการตีความ วิธีการเขียนแบบนี้เป็นเหมือนการตันทางภาษา เล่าเรื่องสนุกสนานเร้าใจไปเรื่อย ๆ สร้างความตื่นตาตื่นใจกับกายกรรมทางภาษา ทางถ้อยคำและเรื่องที่เขากำลังเน้น เรื่องที่น่าจะเป็นเรื่องตามขนบการอ่านแบบเดิม ๆ ก็ดูเหมือนจะไม่ใช่เรื่อง น่าสับสนจนสนทนเท่าที่ ลักษณะดังกล่าวเป็นการพยายามเล่นล้อกับระบบเหตุผล และเป็นการนำวรรณกรรมกลับไปสู่สุนทรียคติตามรูปศัพท์จริง ๆ มากขึ้น”

ไม่ว่าจะเป็นการใช้แนวทางวิจารณ์แบบใด นักวิจารณ์ได้ทำหน้าที่อย่างที่ วิทยุ ศิวะศรียานนท์ กล่าวไว้ในหนังสือ *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์* ว่าบางครั้งนักวิจารณ์ ต้องเป็น “มีอคติเทศก์” นำทางนักอ่าน บทวิจารณ์ของวาทินทิตี สรายุทธ์ เสาวณิต นพพลและ คนอื่น ๆ ก็ดีทำให้ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจลักษณะของวรรณกรรมแนวใหม่แบบงานของปราบดา มากขึ้น และมีแนวทางการอ่านตัวบทอื่น ๆ ที่เขียนในลักษณะเช่นนี้

2.1.2 ภาษาวิบัติหรือภาษาวิวัฒน์ ? ภาษาของปราบดา หยุ่น มีลักษณะ โดดเด่นผู้เขียนเล่นสนุกกับภาษาในลักษณะเฉพาะตัว จนบทวิจารณ์แทบทุกบทกล่าวถึงความสามารถด้านนี้ของผู้เขียน แม้แต่ในคำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลซีไรต์ก็ ระบุว่า “มีความโดดเด่นในด้านการเล่นกับภาษาอย่างมีรากฐานทางวัฒนธรรม” ดังนั้น จึง มีผู้แสดงทัศนะแย้งว่าปราบดาทำให้ภาษาไทยวิบัติหรือไม่ โดยยกตัวอย่างให้เห็นการใช้ ภาษาที่ผิดความหมายหรือผิดไวยากรณ์ เช่น *ฟ้าแลบแปลบปลาบเปิดโปง, เงือมือขึ้นปาด เหวือ ฯลฯ* ข้อติงในเรื่องภาษาของปราบดา ทำให้มีบทวิจารณ์ที่แสดงทัศนะโต้แย้ง เช่น บทวิจารณ์ของธเนศ เวศร์ภักดา ชื่อ “ฟ้าแลบแปลบปลาบเปิดโปง ภาษาของปราบดา” (2545) ซึ่งแจ้งว่าคำว่า *เปิดโปง* ในที่นี้ใช้เป็นกริยาของปรากฏการณ์ฟ้าแลบซึ่งเปิดเผยให้ตัว ละครเห็นสิ่งก่อสร้างโครมครามเป็นปริศนาก่อนหน้านั้น สอดคล้องกับที่กุสุมา รัชชมนิ (2545) ให้ความเห็นว่า “การเล่นกับภาษาต้องใช้ความเข้าใจภาษาเป็นพื้นฐาน จึงจะเล่นได้ อย่างมีชั้นเชิง รวมถึงเรื่องสั้นชุดนี้ก็มีหลายตอนที่แสดงว่าผู้เขียนมี “ราก” ความเข้าใจดีพอ และ จงใจใช้ให้ต่างไปจากความหมายผูกขาดเดิม ๆ อย่างน้อยก็ทำให้คนที่ใช้คำนั้นมาจนชิน สะดุดใจ แล้วคิดต่อไปว่าเป็นอย่างนั้นได้เหมือนกัน บางทีทำให้เข้าใจที่มาของคำได้มากขึ้น เสียอีก ถ้าจะรับลูกแล้วเล่นต่อกันอย่างจริงจัง” คุณหญิงจำนงศรี หาญเจนลักษณ์ (2545) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเล่นกับภาษาของปราบดาไว้เป็นโวหารเปรียบเทียบกับว่า “ปราบดา กับภาษาไม่ใช่นายบ่าวที่ใช่และรับใช้กัน แต่เป็นเพื่อนเล่นคู่ใจที่สนิท สนุก และบางครั้งก็ ซุกซน แล้วยังมีความรู้สึกแปลก ๆ ต่อไปว่าเพื่อนซี้คู่นี้ชวนกันซอกแซก ทดลอง สำรวจ ตรวจค้น ผจญภัย ลากเส้นละเลงสี ยังผลให้ภาษาของปราบดาดีได้ และดีได้ดี เพราะดีน อย่างไม่ที่ไปที่ไป ไม่ใช่สักแต่ว่าดีนเพื่อเป็นขวัญใจคนอ่านรุ่นใหม่”

นพดล ปรารค์ทอง (2546) เขียนบทวิจารณ์นวนิยายเรื่อง **ชิตแตก!** โดยตั้งข้อสังเกตว่า ทั้งรูปแบบและวิธีการใช้ภาษาในเรื่องรวมทั้งชื่อเรื่องน่าจะเป็นการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบของปราบดาต่อข้อกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำให้ภาษาไทยวิบัติ เพราะภาษาที่เด็กรุ่นใหม่ใช้สื่อสารกันอยู่ในเวลานี้วิบัติยิ่งกว่า และจะวิบัติยิ่งขึ้นในโลกอนาคต ปราบดาสร้างเรื่อง**ชิตแตก!** ให้อยู่ในโลกอนาคต ตัวละครพูดภาษาโดยไม่มีคำควบกล้ำ และใช้ภาษาไทยปนภาษาฝรั่ง ซึ่งเป็นสถานการณ์ของการใช้ภาษาไทยในหมู่วัยรุ่นในปัจจุบันนั่นเอง ผู้วิจารณ์วิเคราะห์การที่ปราบดาชอบใช้ภาษาพลิกพลิ้วและเล่นล้อกับความคุ้นเคยและแบบแผนอยู่ตลอดเวลาว่า แท้ที่จริงเป็นเพราะผู้เขียนตระหนักรู้อสถานะที่แท้จริงของภาษาในมุมมองแบบหลังสมัยใหม่ ภาษาของปราบดาจึงเป็นลักษณะของภาษาวิวัฒน์ คือภาษาที่เปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ ภาษาวิบัติ คือการทำลายภาษา

ในการสัมภาษณ์ “การวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น” วิทยากร 2 คน กล่าวถึงการใช้ภาษาของปราบดาพ้องกันโดยไม่ได้ตั้งใจ อรรถภาค เล่าจินตนาศรีวิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาของปราบดาอย่างละเอียด ส่วน นพดล ปรารค์ทองย้ำความคิดว่าไม่ว่าปราบดาจะตั้งใจหรือไม่ การใช้ภาษาในงานเขียนของปราบดาตรงกับแนวคิดหลังสมัยใหม่พอดี ดังกล่าวว่า

“สไตล์การเขียนของปราบดาพยายามหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจของภาษาอยู่ตลอดเวลา มีการตั้งชื่อหนังสือแปลกๆ เช่น **อุทกภัยในดวงตา ชิตแตก!** **ส่วนที่เคลื่อนไหว ความสะอาดของผู้ตาย** ตั้งชื่อเรื่องแปลก ๆ เช่น “นีย์” “ตื่นเตือน” “หางคุด” “ฟงฟอง” “มารุตมองทะเล” “คนนอนคม” “เสี้ยนทรงกลม” “ขนาดของน้ำ” “องค์ประกอบของการไป” “วันแวม!” “ฉันทุดปากหลุมดำ” และสร้างชื่อตัวละครแปลกๆ เช่น นายตะกอน นายชื่นชมกลมเดือน นายมองเมือง เด็กหญิงนิทานจบดี สร้างคำสร้างวลีใหม่ๆ การบิดผันคำการเล่นล้อกับคำหรือสำนวนที่ชวนตั้งคำถามแบบยิววนกวนประสาท มีการสะบัดสะบั้งทางภาษาเป็นระยะๆ ที่คนอ่านอาจยิ้มมุมปากก็ได้ แต่ลึกไปกว่าภาษายิววนยั่วรอยยิ้มนั่นคือการกระตุกกระตุ้นให้ความเคยชินของผู้อ่านชะงัก และเริ่มไตร่ตรองอะไรบางอย่างและหลายอย่างในชีวิต ซึ่งมักจะผ่านการใช้ถ้อยคำหรือภาษา ในแง่นี้ นวัตกรรมของปราบดา หยุ่น คือการพยายามใช้ภาษา เป็นการสร้างสรรค์ด้วยการทำลายกรงกรอบที่อยู่รอบๆ ตัวอักษร

พญัญชนะ 44 ตัวในภาษาไทยนั่นเอง โดยเฉพาะเรื่อง *ชิตแตก!* นั้น นอกจากปราบดาจะพยายามสร้างหรือผสมผสานคำขึ้นมาใหม่ตั้งแต่ชื่อเรื่อง และในเรื่องก็ได้พยายามกระตุ้นและทำให้เห็นว่าเขาได้ตระหนักถึงธรรมชาติแท้จริงของภาษาอยู่ในหลายแง่มุม ทั้งในแง่ที่ภาษาไม่สามารถถ่ายทอดอันโลกแห่งความเป็นจริง และมีประเด็นที่ว่าปราบดากำลังเล่นล้ออยู่กับข้อครหาที่สำคัญของเขายู่เรื่องหนึ่งคือภาษาวิบัติ”

อย่างไรก็ตาม บทวิจารณ์ที่แสดงความชื่นชมการใช้ภาษาพลิกพลิ้วมีลูกเล่น การบัญญัติศัพท์ใหม่และความเปรียบเทียบที่ไม่มีใครใช้มาก่อน รวมทั้งบทวิจารณ์ที่พยายามอธิบายภาษาแหวกแนวของปราบดาด้วยทฤษฎีใหม่ ๆ จะแตกต่างกันข้ามกับบทวิจารณ์บางบทที่นักวิจารณ์ไม่อาจยอมรับภาษาของปราบดาได้เลย เช่น เกิดธรรม นามไท (2545) ที่เห็นว่าปราบดาใช้ภาษาด้วยความคึกคะนองมากกว่าซ้ำของ ไม่ได้คำนึงถึงเหตุผลและความเป็นไปได้ ผู้วิจารณ์ยกตัวอย่างมาวิเคราะห์ให้เห็นจริงว่าถ้อยคำที่ใช้เป็นจริงไปไม่ได้ เช่น “ถูกกระตุ้นตั้งโดยสายฟ้าฟาด” เพราะคนย่อมใหม่เกรียมไปเสียก่อน “รับข้อมูลรอบตัวได้อย่างฉับพลันง่ายตายคล้ายถูกบ้อน” ผู้วิจารณ์เห็นว่าคำว่า *บ้อน* อาจจะใช้ในกรณีเข้าหรือยุ่งยากก็ได้ ไม่ใช่ฉับพลันและง่ายตายอย่างที่ผู้เขียนใช้ “*เดชะบุญที่ไม่ถึงนิพพาน*” แปลตามตัวว่าเป็นบุญที่ไม่หมดกิเลส ผู้วิจารณ์ตั้งคำถามกลับว่า กิเลสเป็นเรื่องของคนมีบุญหรืออย่างไร ความเป็นนักอ่านละเอียดและแปลความตามถ้อยคำอย่างเถรตรงเช่นนี้ทำให้น่าคิดว่านักวิจารณ์ละเอียดและแปลความตามถ้อยคำอย่างเถรตรงเป็นภาษาวรรณศิลป์ที่ใช้กันมาจนเป็นขนบนิยมและผู้วิจารณ์ขาดอารมณ์ขันหรือไม่

2.2 การใช้กรอบความคิดในการวิจารณ์ไม่สอดคล้องกับตัวบท สืบเนื่องจากทัศนะวิจารณ์ที่ขัดแย้งกันในข้อแรก ทำให้เห็นว่าความคิดที่แตกต่างเกิดจากการอบความคิดที่แตกต่าง แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือการใช้กรอบความคิดในการวิจารณ์ที่ไม่สอดคล้องกับวรรณกรรมเรื่องที่วิจารณ์ ดังที่วณิช จรุงกิจอนันต์กล่าวไว้เกิดธรรม นามไทว่า การวิจารณ์ศิลปะใดต้องเข้าใจและยอมรับประเภท รูปแบบ ท่าทีหรือสไตล์ของงานศิลปะนั้นก่อน ส่วนจะตำหนิหรือชื่นชมก็เป็นเสรีภาพของผู้วิจารณ์ แต่ไม่ใช่หลักการของงานแบบหนึ่งไปวิจารณ์งานอีกแบบหนึ่ง ดังที่วณิช (2545) กล่าวว่า “*ใช้ความรู้สึกและหลักเหตุผลของการดูหนังแบบเรียลิสติกเข้าไปจับผิดหนังแบบคอมเมดี้หรือหนังตลก มันก็เลอะซีครับ*”

หากพิจารณาจากบทวิจารณ์ของเทิดธรรม นามไท จะเห็นได้ว่าผู้วิจารณ์ใช้หลักของวรรณกรรมสังคมนิยม จึงเห็นว่าวรรณกรรมจะต้องถ่ายทอดความเป็นจริงของชีวิตและสังคม วรรณกรรมจะต้องแสดงความสมจริง ความเป็นเหตุเป็นผลน่าเชื่อถือ ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่าการที่ตัวละครผู้หญิงในเรื่องสั้น “กรมอุตุนิยมวิทยา” เมื่อประสบอุบัติเหตุแทนจะไปโรงพยาบาลกลับนั่งฟังวิทยุในรถ แต่ไม่ได้ซึมซับเรื่องที่ฟังเลยกลับสนใจเรื่องฝนไม่ตกตามที่กรมอุตุนิยมวิทยาพยากรณ์ ผู้วิจารณ์กล่าวว่า “ไม่น่าเชื่อว่าตัวละครจะเป็นเช่นนั้นจริง ๆ เพราะเป็นพฤติกรรมที่ไม่มีเหตุผล มนุษย์ที่โหนกหน้ำไม่สนใจอาการบาดเจ็บและความเดือดร้อนของตนเอง กลับไปจมอารมณ์อยู่กับสิ่งอื่น แต่ทำที่สุดก็ไม่ได้สนใจสิ่งนั้นแม้แต่น้อย” ความจริงสิ่งที่ผู้วิจารณ์สรุปอาจจะเป็นสิ่งที่นักเขียนต้องการจะบอก นั่นคือ มนุษย์เราอาจจะทำอะไรไร้สาระหรือไม่มีเหตุผลในสายตาของคนอื่น มนุษย์มักคิดว่าตนเองจะควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น พยากรณ์ดินฟ้าอากาศได้อย่างแม่นยำ แต่จริง ๆ แล้วกลับทำไม่ได้ หลังรถชนเสาไฟฟ้า มีรถวิ่งผ่านไปมา แต่หญิงสาวนั่งอยู่โดดเดี่ยวในความเจ็บปวดราวป่าช้า กลางเมืองหลวง ชัดแย้งกับในวิทยุที่มีเสียงปลอบโยนของดี.เจ.และเสียงของคนทีไรเข้ามาปรับทุกข์ รวมทั้งดี.เจ.จัดเพลงตามคำขอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความห่างเหินกันของมนุษย์ในสังคมเมืองใหญ่ทำให้ยามมีทุกข์ต้องพึ่งพา “เสียง” ของผู้ที่ไม่รู้จัก ทั้งเสียงของนักจัดรายการวิทยุและเสียงเพลง ตัวละครก็ฟังเสียงจากข่าวพยากรณ์อากาศซึ่งขัดแย้งกับความจริง ดังนั้นเมื่อผู้วิจารณ์ใช้หลักเหตุผลจากสามัญสำนึกเป็นกรอบในการตัดสิน ผู้วิจารณ์จึงตัดสินประเมินค่าว่าเป็นจุดบกพร่องในการเขียนที่เรื่องราวไม่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยไม่คำนึงว่าผู้เขียนทิ้งช่องว่างไว้ให้ผู้อ่านเติมเต็มเพื่อความหลุดพ้นทางปัญญา นอกจากนี้ ผู้วิจารณ์ยังยึดหลักของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เห็นว่าวรรณกรรมต้องจรรโลงสังคม และปลูกจิตสำนึกในการเปลี่ยนแปลงสังคม เมื่อใช้มาตรฐานนี้เป็นเครื่องวัด ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่าเรื่องสั้นชุดนี้ “เนื้อหาเบาหวิว อ่านแล้วแทบไม่ออกแงทางภูมิปัญญา”

ประเด็นของการใช้กรอบวิจารณ์ไม่เหมาะสมนี้ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ กล่าวไว้ใน การสัมภาษณ์เรื่อง “การวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดา หยุ่น” ว่า

“นักวิจารณ์หรือนักวิชาการใช้กรอบเก่าไปอธิบายเรื่องจึงตอบคำถามไม่ได้ เมื่อตอบคำถามไม่ได้ก็วิจารณ์ว่าเขาล้มเหลว กรอบการวิจารณ์สมัยก่อนเน้นประจักษ์นิยม นั่นคือ

วรรณกรรมสะท้อนโลกข้างนอกอย่างไร วรรณกรรมจะต้องเหมือนกับโลกข้างนอก วรรณกรรมเป็นเพียงแค่กระจกใส โลกข้างนอกเป็นอย่างไรวรรณกรรมก็ต้องเป็นอย่างนั้น เมื่อนักวิจารณ์ใช้กรอบนี้ในการวิพากษ์วรรณกรรมอย่างงานของคุณปราบดา หยุ่น ปัญหาก็เกิด เพราะในโลกวรรณกรรมของปราบดา หยุ่น ไม่ใช่โลกข้างนอก และเขาเองก็เป็นนักเขียนที่ฉลาดพอที่จะรู้ว่าโลกวรรณกรรมเป็นโลกสมมติ และเล่นกับความสมมติของโลก วรรณกรรม”

อย่างไรก็ตาม พึงเข้าใจว่าการวิจารณ์งานศิลปะไม่ได้มีกรอบความคิดตายตัว เพราะการวิจารณ์คือการนำประสบการณ์สุนทรีย์ของผู้รับไปพิจารณางานศิลปะ แต่ประสบการณ์สุนทรีย์จะดังกล่าวย่อมไม่ได้มาจากประสบการณ์ส่วนตัวเท่านั้น หากแต่ควรเป็นประสบการณ์ที่เปิดกว้าง งานศิลปะที่ควบคุมประสบการณ์ผู้รับอย่างเบ็ดเสร็จก็ไม่ถือว่าเป็นงานศิลปะที่ดี เช่นเดียวกับการใช้ประสบการณ์สุนทรีย์ส่วนตัวเข้าไปควบคุมงานศิลปะแบบเบ็ดเสร็จก็ไม่ถือว่าเป็นการวิจารณ์ที่มีพลังทางปัญญาแก่ผู้รับอื่น ๆ ดังนั้น การใช้กรอบความคิดในการวิจารณ์โดยไม่ทำความเข้าใจกับลักษณะงานเขียนเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดการวิจารณ์แบบหลงทิศหลงทางได้ และที่สำคัญกว่านั้นคือแสดงให้เห็นว่าผู้วิจารณ์ยังเข้าไปไม่ถึงสุนทรีย์ศาสตร์ของผู้รับที่ความมหัศจรรย์ทางปัญญาและอารมณ์จะเกิดจากการครุ่นคิดพินิจนึกในระหว่างการเติมเต็มความหมายที่ผู้เขียนทิ้งช่องว่างไว้ แต่ทั้งนี้เราก็อาจจะต้องเห็นใจนักวิจารณ์ในลักษณะนี้ เพราะวรรณกรรมแนวสังคมนิยมและชนบความคิดว่าวรรณกรรมต้องสะท้อนความจริงของสังคมในระดับโครงสร้างของสังคม ไปจนถึงการประเมินว่าคุณค่าของวรรณกรรมอยู่ที่ต้องชี้ทางออกให้สังคมได้นั้น เป็นความคิดที่ครอบครองพื้นที่ในวงวรรณกรรมไทยมานานแสนนานจนเกิดความคุ้นชิน ทำให้ไม่สนใจวรรณกรรมที่สะท้อนความจริงระดับปัจเจก

2.3 นักวิจารณ์ตามไม่ทันนักเขียน ประเด็นนี้สืบเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของมาลี ไพรสน และเทิดธรรม นามไท ที่ใช้กรอบความคิดชุดหนึ่งซึ่งกำกับด้วยชุดคำว่าสังคมนิยม วรรณกรรมสร้างสรรค์ วรรณกรรมเพื่อชีวิต สะท้อนภาพ ความสมจริง ความเป็นเหตุเป็นผล ฯลฯ ในขณะที่วรรณกรรมที่วิจารณ์ไม่ได้สร้างสรรค์อยู่บนฐานความคิดเช่นนั้นแล้ว ลักษณะเช่นนี้ทำให้สุเรเดช โชติอุดมพันธ์ ตั้งคำถามว่า “เป็นไปได้หรือไม่ว่าในช่วงนั้น

กระแสที่เกิดขึ้นในงานของปราบดา นักวิชาการกำลังตามงานเขียนไม่ทัน อาจจะเป็นไปได้ว่า คุณปราบดาเกิดก่อนกาลอย่างที่เราหลายคนกล่าวไว้” เมื่อครั้งที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชช์ มาร่วมอภิปรายในงานสัมมนา “การวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ” ก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการวิจารณ์นำหน้านักเขียน เพราะงานแบบของวินทร์เป็นวรรณกรรมที่นักวิจารณ์โยเยหาหลังเบือนำงานเขียนแนวเพื่อชีวิตที่อิมตัวจนไม่มีความแปลกใหม่อีกแล้ว นักวิจารณ์จึงได้แต่นำเสนอความรู้ทางทฤษฎีวรรณกรรมสมัยใหม่แต่ขาดตัวบทดี ๆ สำหรับวิจารณ์ เมื่อสุรเดชตั้งข้อสังเกตจากงานของปราบดาว่านักวิชาการ/นักวิจารณ์ตามนักเขียนไม่ทัน จึงปกป้องสถานการณ์ของวรรณกรรมร่วมสมัยของไทยว่ากำลังก้าวหน้าตามโลกโลกาภิวัตน์อย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันบ่งชี้สถานภาพของการวิจารณ์วรรณกรรมไทยว่ายังล้าสมัย และขาดเครื่องมือคือองค์ความรู้ และทฤษฎีใหม่ ๆ ในการทำความเข้าใจกับงานเขียนที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังบ่งชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลของกระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตยังคงค้ำคองอย่างหนักแน่นในหมู่นักอ่านและนักเขียน สุรเดชยังตั้งคำถามว่า “ถึงเวลาแล้วหรือยังที่นักวิจารณ์หรือนักวิชาการจำเป็นต้องศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีมากขึ้น เพื่อที่จะตามให้ทันโลกวรรณกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ... อาจจะเป็นความจำเป็นก็ได้ที่นักวิจารณ์จะต้องตามให้ทัน เพราะนักเขียนอย่างปราบดา หยุน ไซ่ว่าอยู่ดี ๆ จะนั่งคิดนั่งเทียนเขียน นักเขียนรุ่นใหม่ๆ หลายคนเป็นคนที่อ่านมาก และไม่ได้อ่านเฉพาะวรรณกรรมไทย หรือวรรณกรรมตะวันตกด้วยซ้ำ อย่างคุณปราบดาจะเป็นคนที่รู้เรื่องปรัชญา ไม่ว่าจะผ่านทางตะวันตกหรือปรัชญาศิลปะ เขาเองก็ไปเรียนทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ รวมทั้งยังสนใจปรัชญาตะวันออกด้วย”

ปราบดาเป็นนักเขียนที่มีความโดดเด่นมากในการเสนอวิธีคิดในการมองโลก ซึ่งแตกต่างและต่อต้านแนวคิดแบบเก่า วรรณกรรมของปราบดาจึงไม่ได้หิวหวนในด้านรูปแบบและภาษาเพื่อสร้างนวัตกรรรมหรืองานทดลองโดยไร้จุดหมาย หากแต่ภาษาและกลวิธีนำเสนอจะตอบสนองเนื้อหา และส่วนสำคัญในงานของเขาคือความคิดเชิงปรัชญาที่ท้าทายให้ขบคิด ดังนั้น ความใหม่ หรือความแปลกในงานของปราบดาผลักดันให้นักวิจารณ์ต้องชวนขบหาความรู้อย่างกว้างขวาง หากไม่ต้องการเป็นนักวิจารณ์ตกขอบที่ตามนักเขียนไม่ทัน ดังที่อาจารย์สุรเดชกล่าวสรุปว่า “ในโลกวรรณกรรมของปราบดานั้น มีการท้าทายนักวิชาการหรือนักวิจารณ์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย แสดงให้เห็นถึงความจำเป็น

ที่นักวิจารณ์จะต้องก้าวไปข้างหน้า และไม่สามารถจะหยุดอยู่ข้างหลังได้ การศึกษาในกรอบสุนทรียศาสตร์ หรือในกรอบเหตุผลอาจจะเป็นไปได้ เพราะว่าสิ่งต่างๆเหล่านี้ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าวรรณกรรมสะท้อนภาพสังคม แต่ในโลกของปราบดา หยุ่น วรรณกรรมไม่จำเป็นต้องสะท้อนภาพสังคมอีกต่อไป แม้จะสะท้อนก็ไม่ใช้กระจกใส แต่อาจจะเป็นกระจกที่บิดเบี้ยว นักวิจารณ์ในยุค Post-Prabda จึงมีหน้าที่ที่จะต้องอ่านมากขึ้น ตามโลกให้ทัน เพราะปัจจุบันทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์ นักเขียนไปดูหนังสือหรือหนังสือที่คนอื่นในโลกได้ชมพร้อมๆกัน นักวิจารณ์ก็จะต้องอ่านมากขึ้นหรือไม่ก็อยู่เฉยๆไป

3. สรุปการวิเคราะห์บทวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ และปราบดา หยุ่น

จากการวิเคราะห์บทวิจารณ์วรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคนทำให้เห็นประเด็นต่างๆ ในงานวรรณกรรมสร้างสรรค์ของนักเขียนทั้งสองคนที่มีนัยต่อการวิจัย ดังนี้

วรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคนเป็นปรากฏการณ์ของสังคมร่วมสมัย เพราะแสดงนวัตกรรมการสร้างสรรคร์ แม้จะมีบทวิจารณ์โต้แย้ง แต่ก็มิผลทำให้สังคมนักอ่านนักเขียนหันมาพิจารณาปณิธานของคำว่าสร้างสรรค์กันอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งการตั้งข้อสังเกตกับคำว่านวัตกรรมว่านักเขียนไม่พึงหลงเสน่ห์ “สื่อ” จนไม่เกิดสำนึกในตัว “สาร” ที่จะสร้างปัญญาแก่ผู้อ่าน หากพิจารณาพัฒนาการงานเขียนของนักเขียนทั้งสองคนร่วมด้วย จะเห็นว่าความประสานระหว่างเนื้อสารกับกลวิธีมีมากขึ้น เราอาจชี้ชัดไม่ได้ว่าพัฒนาการของวรรณกรรมได้รับการเกื้อหนุนจากบทวิจารณ์ แต่บทวิจารณ์รวมทั้งวิทยานิพนธ์บ่งชี้ให้เห็นว่าผลงานของนักเขียนทั้งสองไม่หยุดนิ่งและมีคุณค่าทั้งทางวรรณศิลป์และทางปัญญา

ความโดดเด่นในด้านนวัตกรรมของนักเขียนทั้งสองคนเกิดจากการปรับประยุกต์ลักษณะเด่นของทัศนศิลป์มาใช้ในงานวรรณศิลป์ การใช้ภาพ สี ขนาด รูปทรง เทคนิควิธีทางทัศนศิลป์ เช่น ภาพปะติด ภาพตัดกัน ภาพลวงตา รวมทั้งเทคนิคของภาพยนตร์ ในงานของวินทร์และปราบดา ยืนยันคำกล่าวของเจตนา นาควัชระ เรื่อง “ศิลปะสองทางให้แก่กัน” ดังนั้น ในบทวิจารณ์ นักวิจารณ์จึงต้องใช้ความรู้สหวิทยาการในการวิเคราะห์ประเมินค่างานวรรณกรรมของนักเขียน

วินทร์ เลียววาริณและปราบดา หยุ่น ไม่ใช่ นักเขียนคนแรก ๆ ที่นำเสนอวรรณกรรมนอกขนบ แต่ผลงานของนักเขียนทั้งสองคนปรากฏในวงวรรณกรรมไทยในช่วงเวลาที่พอเหมาะพอดี วินทร์สร้างผลงานแนวทดลองซึ่งอยู่ในความสนใจของสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ *ช่อกระเจต* และ *ช่อปาริชาติ* และเมื่อพิจารณาสภาพสังคมการเมืองไทยร่วมไปด้วย ก็พบว่าหลังผ่านการปะทะทางการเมืองครั้งใหญ่ คือ 14 ตุลา 16, 6 ตุลา 19 และ พฤษภา 35 ประกอบกับเป็นยุคเศรษฐกิจซบเซาช่วง วรรณกรรมเพื่อชีวิตจึงอยู่ในช่วง “ขาลง” เรื่องสั้นของวินทร์ที่ใช้ความรู้เรื่องศิลปะและการโฆษณาซึ่งมีเป็นทุนเดิมจึงเตะต่านักอ่าน เพราะหากพิจารณาในด้านกลวิธี วินทร์แทบไม่ได้เสนอกลวิธีใหม่ แต่ต่อยอดกลวิธีเก่า ๆ ให้แปลกตาขึ้น นำตื่นตื้นขึ้น เช่น การหักมุมสองชั้น ในด้านเนื้อหา วินทร์ยังมองสังคมด้วยกรอบความคิดที่ไม่แตกต่างไปจากงานวรรณกรรมเพื่อชีวิต แต่สามารถพลิกเหลี่ยมมุมให้น่าสนใจขึ้น นอกจากนี้ การที่วินทร์ยืนยันว่าวรรณกรรมเป็น “ผลผลิต” อย่างหนึ่ง ที่ต้อง “ขาย” รูปลักษณ์ให้คนเสพก่อน เพื่อจะได้สัมผัสรสชาติและคุณภาพที่อยู่ภายใน หลังจากเสพแล้ว ก่อให้เกิดปฏิกิริยาคัดค้านอยู่มากในวงวรรณกรรม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวทางของวินทร์เปิดทางให้นักเขียนเดินตามมาไม่น้อยเช่นกัน ในที่สุด การสร้างงานที่มีอัตลักษณ์ของตนเองจนเหมือนกับเป็นลายเซ็น ทำให้วินทร์ประสบความสำเร็จที่สร้างกลุ่มนักอ่านของตนขึ้นมาได้

ปราบดา หยุ่น ปรากฏผลงานในวงวรรณกรรมร่วมสมัยหลังวินทร์ประมาณ 10 ปี ผลงานของปราบดาเป็นปรากฏการณ์ที่บ่งชี้ทิศทางความเคลื่อนไหวของวรรณกรรมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ที่กระแสแนวคิดหลังสมัยใหม่กำลังอยู่ในความสนใจอย่างสูง นอกจากปราบดาแล้ว ยังมีผลงานของนักเขียนร่วมสมัยกับปราบดาเช่น ทินกร หุตุางกูร ปรีทรรศ หุตุางกูร ตักดิ์ชัย ลัดนาวิเชียร ฯลฯ แนวคิดหลังสมัยใหม่เริ่มมีอิทธิพลชัดเจนในการวิจารณ์วรรณกรรมด้วย ดังจะเห็นว่าบทวิจารณ์วรรณกรรมของปราบดาส่วนใหญ่จะวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะของคตินิยมหลังสมัยใหม่ในงานของเขา การที่งานเขียนของปราบดาได้รับรางวัลซีไรต์สร้างปฏิกิริยาจากนักอ่านและนักเขียนทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่นเดียวกับวินทร์ เลียววาริณ งานของปราบดาตอบสนองนักอ่านรุ่นใหม่ที่ไม่ได้มีประสบการณ์จากการต่อสู้ทางการเมือง ช้ำยังหันหลังให้การเมืองนำหน้าของไทยเสียด้วยซ้ำ

จึงแทบไม่มีความประทับใจกับวรรณกรรมเพื่อชีวิต นักอ่านรุ่นใหม่เหล่านี้มุ่งหวังเสพ อรรถรสจากวรรณกรรมที่เขียนถึงโลกปัจจุบันที่เขาดำรงอยู่ และคาดหวังให้วรรณกรรมชี้ ทางสำหรับโลกอนาคต เขาอาจจะต้องกล่าวว่าวรรณกรรมของปราบดาปราภวในระยะเวลาที่ เหมาะสม เพราะมีนักอ่านจำนวนหนึ่งพร้อมเสพงานลักษณะใหม่ มีนักเขียนรุ่นใหม่ที่มีร่ว มกระแสนารวรรณกรรมสายใหม่จำนวนพอสมควร และมีนิตยสารวรรณกรรมที่เป็นทางเลือก สำหรับสนองตอบรสนิยมของผู้เสพงานวรรณกรรมและศิลปะสมัยใหม่ เช่น a day, OPEN, Underground (หรือนิตยสารใต้ดิน) เหล่านี้เป็นแรงผลักดันผลงานของวินทร์ ปราบดาและ นักเขียนรุ่นใหม่อีกหลายคน มี “พื้นที่” ในวงวรรณกรรมไทยร่วมสมัยอย่างภาคภูมิ

แม้งานของวินทร์และปราบดาจะโดดเด่นในด้านรูปแบบและกลวิธีนำเสนอ แต่ความ โดดเด่นเหล่านี้ยังไม่อาจกลบสาระด้านเนื้อหาที่พัฒนาขึ้นตามจำนวนปีที่สร้างงาน นำเสียดายที่บทวิจารณ์ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความแปลกใหม่ด้านกลวิธี และการใช้ กลวิธีเพื่อสื่อความหมาย แต่ให้ความสนใจเรื่องปรัชญาความคิดของผู้เขียนไม่มากนัก บทวิจารณ์เรื่อง “เรียนรู้คน-ค้นชีวิตกับวินทร์ เลียววาริณ” ของกอบกาญจน์ ภิญญุมารค และทำนอง วงศ์พุทธ (2548-2549) เป็นตัวอย่างที่วิเคราะห์ให้เห็นว่าบทความเรื่อง “ถ้าผม สามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อีกครั้ง” และเรื่องสั้น “เรื่องของผมกับพ่อ” กับบทความเรื่อง “สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าสัตว์” และเรื่องสั้น “หมากลางถนน” ในหนังสือชุดสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน เสนอแนวคิดว่าปัญญาเป็นสิ่งที่ทำให้คนต่างจากสัตว์ และหากมนุษย์ใช้ปัญญาเพื่อพัฒนา จิตใจ ปัญญาจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางจริยธรรมซึ่งเป็นเครื่องวัดระดับความ เป็นมนุษย์ ส่วนบทความจากวิทยานิพนธ์ของสุภาวดี พลชนะ (2558) ก็ได้ชี้ให้เห็นว่าใน รวมเรื่องสั้นชุดสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน วินทร์นำเสนอให้เห็นว่าสรรพสิ่งในโลกย่อมเกาะ เกี่ยวเชื่อมโยงกัน การมองสรรพสิ่งอย่างองค์รวมในระดับจักรวาลจะช่วยให้เข้าใจกฎอนิจจัง ไปจนถึงอนัตตา รวมทั้งการแก้ปัญหาด้วยหลักปรัชญาจลลุมพบาทคือการตัดวงจรทุกข์ด้วย ปัญญา ข้อสรุปจากบทวิจารณ์ดังกล่าวคือการชี้ว่าปรัชญาความคิดในงานวรรณกรรมของ วินทร์คือพุทธปรัชญานั้นเอง

ส่วนงานของปราบดาโดดเด่นด้วยแนวคิดสกุโลพสตโมเดิร์นที่ตั้งคำถามกับสิ่ง รอบตัวเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านนึกคิดถึงมาตรฐานต่าง ๆ ของสังคมบริโภคนิยมที่บีบรัดให้

มนุษย์เป็นเสมือนผลผลิตจากโรงงานเดียวกัน ปราบดาเสนอความคิดว่าแท้ที่จริงแล้วมนุษย์ทุกคนมีความแตกต่าง เราจะค้นพบตัวเองได้ใหม่ เราจะมี “พื้นที่” ของตัวเองได้อย่างไร เราจะอยู่อย่างมีความสุขร่วมกับผู้อื่นโดยไม่สูญเสียความเป็นตัวของตัวเองได้หรือไม่ คำตอบไม่ได้อยู่ในงานวรรณกรรม แต่จะอยู่ที่ผู้อ่านใช้ประสบการณ์สุนทรีย์ะเป็นบันไดสำหรับการครุ่นคิดค้นหาคำตอบ งานเขียนของปราบดาเปิดช่องว่างให้ผู้อ่านใช้สติ และปัญญาในการพิจารณาพิจารณาโลกของตน วรรณกรรมของวินทร์และปราบดาจึงยืนยันยืนยันความเป็นสุนทรีย์ศาสตร์ปลายเปิดของวรรณกรรมยุคใหม่ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง อันเป็นประเด็นการวิจัยประเด็นหนึ่ง

บทสรุป

กล่าวได้ว่างานเขียนของวินทร์และปราบดาหลุดออกมาจากกระแสวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิตโดยสิ้นเชิงแม้นักเขียนทั้งสองจะวิพากษ์เสียดแย้งสังคมอย่างรุนแรงอยู่ในงานเขียนงานของวินทร์ยังอยู่ในแนวสัจนิยมเป็นส่วนใหญ่ แต่เล่นกับรูปแบบและกลวิธีการนำเสนอวินทร์ยึดครองสมญานาม “นักเขียนแนวทดลอง” ทั้ง ๆ ที่มีนักเขียนแนวทดลองมาก่อนหน้าเขาหลายคน ในฐานะนักสร้างสรรค์ศิลปะ อาจกล่าวได้ว่า วินทร์สถาปนาสกุลช่างของตนเอง นั่นคือการสร้างสรรค์วรรณกรรมแบบที่เรียกว่า “ลบเส้นพรมแดนศิลปะ” เพราะวรรณกรรมของวินทร์ข้ามพรมแดนของความเป็นเรื่องสั้น นวนิยาย นิทานภาพ สารคดี บันเทิงคดี รวมทั้งข้ามพรมแดนเข้าสู่ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทัศนศิลป์ และภาพยนตร์ นอกจากนี้การเล่นกับภาพ เส้น สี รูปลักษณะของตัวอักษร และกราฟิกทั้งหลายเป็นอัตลักษณ์ประจำตัว และเป็นรสชาติใหม่ทางสุนทรีย์ะที่นักอ่านตื่นตาตื่นใจ และรอยยิ้มที่จะเสพรสชาติที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำเดิม จากการวิเคราะห์บทวิจารณ์วรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ จะเห็นว่าบทวิจารณ์จำนวนมากและวิทยานิพนธ์ให้ความสนใจวิเคราะห์วิจารณ์รูปแบบและกลวิธีนำเสนอ และหลายคนเห็นพ้องกันว่ารูปแบบโดดเด่นจนกลบเนื้อหา ทั้ง ๆ ที่งานของวินทร์แต่ละเรื่องมีเนื้อหาที่เข้มข้น มีการค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียด และผู้เขียนมีทัศนคติวิพากษ์ต่อชีวิตและสังคมอย่างน่าสนใจ การนำเสนอสุนทรีย์ะอย่างใหม่ก่อให้เกิด

ทัศนะวิจารณ์ที่แตกต่าง และเพราะรสนิยมทางศิลปะที่แตกต่างกัน จึงมีบทวิจารณ์โต้แย้งในเชิงวิวาทะอยู่ไม่น้อย

กรณีของปราบดาภิเษกก็ไม่แตกต่างกัน ปราบดาสร้างจุดเด่นในการเล่นกับภาษา เล่นกับมุมมองความคิด เล่นกับรูปแบบวิธีการเล่าเรื่อง เล่นกับการประสานขนบวรรณกรรมต่างประเภทเข้าด้วยกัน เล่นกับความเหนือจริง เช่น มนุษย์ต่างดาวที่เกิดผิดดาว เรื่องราวของชีวิตหลังความตาย เรื่องของหนุ่มสาวหน้าตาดีจากทั่วโลกเดินทางไปยังที่อื่นเพื่อมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่รู้จักเพื่อถ่ายทอดสิ่งเร้นลับบางอย่างต่อกันก่อนสูญพันธุ์ ฯลฯ ด้วยน้ำเสียงเสียดสีอย่างเจ็บแสบ และล้อเลียนอย่างมีอารมณ์ขัน นอกจากนี้ยังแฝงปรัชญาในการมองโลก ที่มีกลิ่นอายของปรัชญาเซ็นและแนวคิดของมูราคาโมอยู่ด้วย ความแหวกแนวเป็นสุนทรียะใหม่ของวรรณศิลป์ที่ก่อให้เกิดความชื่นชมและความชิงชังตามรสนิยมของนักอ่านร่วมสมัย

เมื่อวรรณกรรมเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ การวิจารณ์จำเป็นต้องเกาะติดความเคลื่อนไหวของวรรณกรรม แม้จะมีบทวิจารณ์จำนวนหนึ่งที่ยังยึดมั่นอยู่กับขนบนิยามวรรณศิลป์และแนววรรณกรรมแบบสัจสังคมนิยมที่ครอบครองพื้นที่ของวงวรรณกรรมไทยร่วมสมัยมายาวนานหลายทศวรรษ แต่ก็มีบทวิจารณ์อีกส่วนหนึ่งทำหน้าที่ชี้ให้เห็นว่ากฎเกณฑ์ทางศิลปะเปลี่ยนแปลงไป วรรณกรรมไม่ได้สะท้อนความจริงดังกระเจกเงา นักเขียนเปิดทางให้แก่สุนทรียศาสตร์ของผู้รับมากยิ่งขึ้น บทวิจารณ์บางบทกล้าชี้ว่าเป็นอวสานของวรรณกรรมเพื่อชีวิต และยืนยันว่างานของวินทร์และปราบดาเปิดโลกของวรรณกรรมยุคโลกาภิวัตน์ บทวิจารณ์เหล่านั้นทำหน้าที่สร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะแก่ผู้อ่าน แต่ก็เป็นวนาทกรรมปลายเปิดที่เชิญชวนให้เกิดทวิวัจน์ที่ก่อปรด้วยเหตุผลและปัญญาอันจะเป็นการสร้างสุนทรียศาสตร์ของการเสพงานศิลปะยุคใหม่ต่อไป

บทวิจารณ์วรรณกรรมที่ปรากฏขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าวน่าจะบ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่ให้ความรู้ด้านสังคมศาสตร์แห่งการวิจารณ์ บทวิจารณ์ได้วิจารณ์ที่แสดงประเด็นของความขัดแย้งทางความคิดอย่างสูงเกี่ยวกับเรื่องวรรณศิลป์ จึงก่อให้เกิดการตรวจสอบ การตั้งคำถาม เรื่องนิยามวรรณกรรมและคุณค่าของวรรณกรรมในการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะเช่นนี้ ผู้วิจารณ์ต้องมีความรู้ในศิลปะ

หลากหลายสาขา การเปิดใจกว้างและยอมรับการขยายนิยามของคำว่าวรรณกรรมสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราสามารถพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ได้ การที่วรรณกรรมของวินทร์และปราบดาอยู่ในบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ นักวิจารณ์วรรณกรรมจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกระแสความเคลื่อนไหวในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย แต่ความขาดแคลนตำราทางวรรณกรรมทำให้ต้องพึ่งศาสตร์สาขาอื่น เช่น รัฐศาสตร์ ทักษะศิลป์ ภาษาศาสตร์ นักวิจารณ์ร่วมสมัยต้องอาศัยความรู้นอกชั้นเรียนเพื่อปรับตัวให้ทันความเคลื่อนไหวของวรรณกรรม นับวัน วรรณกรรมร่วมสมัยประเภทสนอของผู้อ่านที่เป็น “คอวรรณกรรม” จะมุ่งไปในทิศทางการสร้างสรรค์ที่เป็นขอบต่อขอบและทฤษฎีวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หากการวิจารณ์จะเคลื่อนที่ไปพร้อมกับวรรณกรรมอย่างใกล้ชิดก็คงจะต้องเป็นอย่างที่นักวิชาการกล่าวไว้ว่านักวิจารณ์ปัจจุบันต้องทำงานหนักมากขึ้น อ่านมากขึ้น ศึกษามากขึ้น เพื่อตามโลกให้ทันและตามวรรณกรรมร่วมยุคสมัยให้ทัน

จากการศึกษาวรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ และปราบดา หยุ่น ผ่านบทวิจารณ์และกิจกรรมการวิจารณ์ ทำให้ผู้วิจัยสามารถตอบโจทย์วิจัยซึ่งตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการ นั่นคือ ประการแรก ผู้วิจัยได้สำรวจศึกษารูปแบบและสภาวะของการวิจารณ์วรรณกรรมไทยในฐานะปรากฏการณ์ของสังคมร่วมสมัยที่ผันแปรไปตามบริบททางสังคมที่มีแนวโน้มของการอ่านและการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงไป ประการที่สอง ผู้วิจัยได้ศึกษาพื้นที่ทางอินเทอร์เน็ต พบว่าเป็นพื้นที่เปิดใหม่สำหรับบทวิจารณ์ และเป็นสังคมนิรนามที่ให้โอกาสแก่นักวิจารณ์หน้าใหม่ แต่ยังไม่มีความเข้มข้นในศาสตร์แห่งการวิจารณ์เท่ากับบทวิจารณ์ในหน้านิตยสาร/วารสารที่นับวันจะมีพื้นที่ลดน้อยลงไป ดังนั้น การพัฒนางานวิจารณ์ในอินเทอร์เน็ตอาจต้องอาศัยเวลายาวนานกว่าจะสร้างนักวิจารณ์และบทวิจารณ์ที่มีพลังขึ้นประชาคมวรรณศิลป์ได้ ประการที่สาม จากการศึกษาผลงานวรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ และปราบดา หยุ่น ซึ่งเป็นนักเขียนรุ่นใหม่ในแนวทดลองสร้างสรรค์ ได้บ่งชี้ชัดเจนว่าการผันแปรของรูปแบบวรรณกรรมและการนำเสนอทางวรรณศิลป์ในแนวทางใหม่ๆ มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการวิจารณ์ที่เข้มข้นและคึกคัก และในทางกลับกันวรรณกรรมแนวใหม่ก็กระตุ้นให้เกิดการวิจารณ์ งานวรรณกรรมสร้างสรรค์และงานวิจารณ์ผลงานวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคนจึงเป็นกรณีศึกษาที่ทำให้เข้าใจสุนทรียศาสตร์ในบริบทของสังคมที่

เปลี่ยนแปลง ประการที่สี่ การศึกษาวรรณกรรมของวินทร์และปราบดาเป็นกรณีศึกษา น่าจะช่วยสร้างองค์ความรู้และระเบียบวิธีในการวิจัยเรื่องพื้นที่ บทบาท และความสัมพันธ์ ในการสร้างงานวรรณกรรมกับการวิจารณ์วรรณกรรมได้ต่อไปว่า หากมองการก่อเกิดวรรณกรรมและการวิจารณ์วรรณกรรมเป็นปรากฏการณ์หนึ่งของสังคม ปรากฏการณ์นี้ย่อมมีผลกระทบต่อผู้เขียน ผู้อ่าน แวดวงวรรณกรรม ตลอดจนการวิจารณ์ การศึกษาระบบการผลิต วัฒนธรรมการอ่าน วัฒนธรรมการเสพศิลปะ ตลอดจนพื้นที่ของวรรณกรรม เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาเฉพาะตัวบทวรรณกรรมจึงไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องศึกษาบริบททางสังคมวัฒนธรรม และปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวที่มีบทบาทและผลกระทบต่องานวรรณกรรมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กอบกาญจน์ ภิญญอมารค และทำนอง วงศ์พุทท. (2548 – 9). เรียนรู้คน-คันชีวิตกับวินทร์ เลียววาริณ : กรณีศึกษา “เรื่องของผมกับพ่อ” และ “หมากกลางถนน” ในรวมเรื่องสั้นสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 25 – 26 (2 - 3) : 117 – 133.
- กุสุมา รักษมณี. (2545). ความน่าจะเป็น ปราบดา หยุ่น. *ขวัญเรือน*. 34 (740) ปักซ์หลังกันยายน (เมื่อรวมใน 25 ปีซีไรต์ ใช้ชื่อว่า “ความน่าจะเป็นเรื่องไม่ธรรมดา”)
- คมกฤษ ไตรยางค์. (2547, มิถุนายน). ดาวบ้านเกิด “นายแพนด้า” ในนวนิยายของปราบดา หยุ่น. *ขวัญเรือน*. 36 (759).
- จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย. (2541). ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน ลอยเรือวรรณกรรมในทะเลประวัติศาสตร์. *นิตยสารสี่สี*. 10 (1) มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ..... (2543, กันยายน). ปราบดา หยุ่น : ความจริงอีกแบบ” *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. 47 (16).

- ..... (2544, มีนาคม – เมษายน) . กลลวงแห่งถ้อยคำและความจริง บท
ศึกษาว่าด้วยคำนำและชื่อหนังสือของปราบดา หยุ่น. **นิตยสารสี่สี** 12 (11).
- ..... (2547). แพนด้า เรามาจากดาวคนละดวง . **นิตยสารสี่สี**
- ..... (2548). “ฝนตกตลอดเวลา คำถามเบา ๆ ในโลกแปลกต่าง”.
- นิตยสารโพสต์ทูเดย์**
- ..... (2549 ก, มิถุนายน). “รักซ้อน ซ่อนคม ผู้ชายที่ตามรักเธอทุกชาติ”,
นิตยสารสี่สี 17 (11).
- ..... (2549 ข, พฤศจิกายน). “โลกใบที่สองของโม โลกที่ซ่อนอยู่ด้านหลัง
ดวงตา”, **โพสต์ทูเดย์**.
- จำนงค์ศรี หาญเจนลักษณ์. (2545, ตุลาคม). “ขอคุยมาเรื่องปราบดา หยุ่น กับ ความน่าจะเป็น”, **มติชนสุดสัปดาห์**. 49(7).
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2540). “ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน อุดมการณ์ที่ขัดแย้งหรือการแย่ง
อำนาจด้วยตัวแทน”, **นิตยสารไรเตอร์**. 4 (47).
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2540, ตุลาคม). “ต่างมุมมอง : ประวัติศาสตร์ในนวนิยายเรื่อง
ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน”, **เนชั่นสุดสัปดาห์** 6 (228).
- เทวทัต. (นามแฝง). (2545, มิถุนายน). “เรื่องเล่าเรื่องไม่ได้เล่า”, **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**. 49 (4).
- เทิดธรรม นามไท. (2545, พฤศจิกายน). วรรณกรรมสร้างสรรค์คืออะไร กรณีศึกษาจาก
“ความน่าจะเป็น” (1) – (5). **มติชนสุดสัปดาห์**. 23 (1160) วันที่ 11 – 17
พฤศจิกายน 2545, 23 (1161) วันที่ 18 – 24 พฤศจิกายน 2545, 23(1162)
วันที่ 25 พฤศจิกายน 2545 – 1 ธันวาคม 2545, 23 (1163) วันที่ 2 – 8 ธันวาคม
2545 และ 23 (1164) วันที่ 9 – 15 ธันวาคม 2545.
- ธเนศ เวศร์ภาดา. (2542). ถอดรหัสเทคนิคของ วินทร์ เลียววาริณ โลกวรรณศิลป์.
เนชั่นสุดสัปดาห์ 8 (376) 19 – 25 สิงหาคม: 60 – 61. (หรือค้นจาก
25 ปีซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร. (2547) กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและ
หนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, หน้า 591 – 599)

ธเนศ เวศร์ภาดา. (2545). ฟ้ำแลบแปลบปลาบเปิดโปง ภาษาของปราบดา. **เนชั่นสุดสัปดาห์** 11(535) 3 กันยายน : 68 – 69.

..... (2547). ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน นวนิยาย “ล้อ” การเมือง.

25 ปีซีไรต์ กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ธัญลักษณ์ เหลืองวิสุทธ์. (2539, กรกฎาคม). เขาวงกตของ “โลกีย์ – นิพพาน
กรุงเทพฯธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม.

นพดล ปรารงค์ทอง. (2546, เมษายน). ชিতแตก : ภาษาวิวัฒน์ของปราบดา หยุ่น
เนชั่นสุดสัปดาห์. 11 (567).

นพพร ประชากุล. (2545) . ข่าวสารในอาเพศกำสรวล. ใน วินทร์ เลียววาริณ **อาเพศ
กำสรวล**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์113, หน้า 212 – 219.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547) .ต้อยยิ่งต้อย . **25 ปีซีไรต์**. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือ
แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

นัทนัย ประสานนาม. (2548, พฤศจิกายน) . ำ ของวินทร์ เลียววาริณ “สถานะของความ
จริงและความเท็จตามคตินิยมหลังสมัยใหม่”, **ขวัญเรือน**.

พิเชฐ แสงทอง. (2545, ตุลาคม). ความน่าจะเป็น เรื่องเล่า เรื่องเล่น เรื่องไม่เป็นเรื่อง.
เนชั่นสุดสัปดาห์. 9 (437) : 54 - 55.

ภาคย์ จินตมัย. (2542). ธาตุแท้ของสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของวินทร์
เลียววาริณ. **ชาวกรุง 2000**. 3 (137).

ภาณุพงษ์ คงจันทร์. (2548, พฤศจิกายน). “ชีวิตหลังความตายในฝนตกตลอดเวลา”
ขวัญเรือน.

มนสิกุล โอวาทเภสัชช์. (2540 ก, กันยายน). เมื่อคำประกาศซีไรต์กลายเป็นโฆษณาชวน
เชื่อ. **เนชั่นสุดสัปดาห์** 6 (276). 19 – 25. (ประกอบด้วยคำให้สัมภาษณ์จาก
นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ “นวนิยายเรื่องนี้ไม่ให้ความเป็นธรรมกับประวัติศาสตร์
ไทย”, สุพจน์ ดำนตระกุล “ผู้ประกาศรางวัลซีไรต์ได้ชื่อว่าคณะผู้สนับสนุน

อาชญากรทางปัญญา” และชาวนิวทีย์ เกษตรศิริ “เรื่องนี้หมิ่นเหม่เพราะเข้าไป
แก้ประวัติศาสตร์”)

- ..... (2540 ข, กันยายน – ตุลาคม). กรรมกรซีไรต์ได้นักประวัติศาสตร์
อย่าสับสนระหว่างนวนิยายกับเรื่องจริง. **เนชั่นสุดสัปดาห์** 6 (277).
- มาลี ไพรसन. (2545). หมุดหมาย ดอกไม้ ประกายดาว ใน ความน่าจะเป็น. **สยามรัฐ
สัปดาห์วิจารณ์**. 49 (13) 23 – 29 สิงหาคม : 38 - 39.
- รักชวนหัว. (2545). ความน่าจะเป็นกับภาวะหลังสมัยใหม่. เข้าถึงได้จาก http://laughable-loves.blogspot.com/2008/03/blogpost_26.html สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2551.
- ..... (2551). สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน. เข้าถึงได้จาก <http://www.laughable-loves.blogspot.com> สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2551.
- วรรณพร ปิ่นแก้ว. (2547). การศึกษาวิเคราะห์การสื่อความหมายในเรื่องสั้นของวินทร์
เสียววาริณ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาณิช จรุงกิจอนันต์. (2545, ธันวาคม). การอ่านงานเขียน” (3 ตอน) **มติชนสุดสัปดาห์**. 23
(1163) 2 - 8 ธันวาคม 2545, 23 (1164) 9 – 15 ธันวาคม 2545 และ 23
(1165).
- วาณิช จรุงกิจอนันต์. (2542 – 43). “เรื่องสั้น (1) – เรื่องสั้น (16),” **มติชนสุดสัปดาห์** 19
(1000) – 20 (1014) .
- สกุล บุญยทัต. (2542 ก, มิถุนายน). สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ภาพรวมทางความคิด. **กรุงเทพ
ธุรกิจ**.
- สกุล บุญยทัต . (2542 ข, สิงหาคม) สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ปริศนาแห่งรูปแบบของสิ่งมี
ความคิด . **กรุงเทพธุรกิจ** จุดประกายวรรณกรรม: 14.
- ..... (2545, กันยายน) .ความน่าจะเป็น สำนักภายในตัวตนของคนรุ่นใหม่.
กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม. 13 (4384).

- สรายุทธ์ ธรรมโชโต. (2545, ตุลาคม). “ความน่าจะเป็น โปสต์โมเดิร์น ของ “ความน่าจะเป็น,”
 เนชั่นสุดสัปดาห์. 9 (539) 30 กันยายน – 6 ตุลาคม 2545 และ 9 (540)
 สุกภาพ พิมพ์ชน . (2545) . มหรรสพการเมือง. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 48 (51).
 ..... (2542). วรรณกรรมทดลอง กับยุคข้อมูลข่าวสารท่วมท้น. **ชาวกูรู 2000**
 คอลัมน์วรรณกรรมวิจารณ์. 3(141).
 ..... (2547) . “สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ความจริงลวงของการสร้างเสพมหรสพ
 ทางปัญญา”, ใน **25 ปีซีไรต์**. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย
 ไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุภาวดี พลชนะ ดวงมณ จิตรจำนงค์ และนฤมล กาญจนทัต. (2548, ธันวาคม) . การ
 วิเคราะห์เรื่องสั้นของวินทร์ เลียววาริณ : อาเพศกำสรวล และ สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่า
 คน. **วารสารสงขลานครินทร์ 11 (ฉบับพิเศษ) : 99 – 108.**
- สุภาวดี พลชนะ. (2548). การวิเคราะห์เรื่องสั้นของวินทร์ เลียววาริณ : อาเพศกำสรวล
 และสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาภาษาไทย (สายวรรณคดี) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2550). ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง : ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบ้านเท็ง
 คดีร่วมสมัยของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย